

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Ministerstwo Sprawiedliwości, www.gov.pl/web/sprawiedliwosc [Translation already published on the official website of the Polish Ministry of Justice] Permission to re-publish this translation has been granted by the Polish Ministry of Justice for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC

© Ministerstwo Sprawiedliwości, www.gov.pl/web/sprawiedliwosc [Tłumaczenie zostało już opublikowane na oficjalnej stronie Ministerstwa Sprawiedliwości] Zezwolenie na publikację tego tłumaczenia zostało udzielone przez Ministerstwo Sprawiedliwości wyłącznie w celu zamieszczenia w bazie Trybunału HUDOC

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA
SEKCJA PIERWSZA
SPRAWA LIU przeciwko POLSCE
(Skarga nr 37610/18)

WYROK

Wyrok został sprostowany w dniu 6 czerwca 2023 r. zgodnie z regułą 81 Regulaminu Trybunału.

Artykuł 3 • Potencjalna ekstradycja do Chin, gdzie skarżący byłby narażony na rzeczywiste ryzyko złego traktowania w trakcie pozbawienia wolności • Zarzuty podniesione przez skarżącego nienależycie zbadane przez władze krajowe • Istotna waga przypisywana wiarygodnym i spójnym zarzutom dotyczącym poważnych naruszeń równoważnych z ogólną sytuacją przemocy • Rozstrzyganie wątpliwości na korzyść skarżącego ubiegającego się o ochronę • Nieformalne zapewnienia ze strony Chin stanowiące niedostateczne gwarancje

Artykuł 5 ust. 1 lit. f • Bezprawne pozbawienie wolności ze względu na opieszałość postępowania

STRASBURG

6 października 2022 r.

OSTATECZNY

30/01/2023

Wyrok ten stał się ostateczny zgodnie z warunkami określonymi w art. 44 ust. 2 Konwencji. Wyrok może podlegać korekcie wydawniczej.

W sprawie Liu przeciwko Polsce

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Seksja Pierwsza), zasiadając jako Izba w składzie:

Marko Bošnjak, *Przewodniczący*,
Péter Paczolay,
Krzysztof Wojtyczek,
Alena Poláčková,
Raffaele Sabato,
Lorraine Schembri Orland,
Ioannis Ktistakis, *Sędziowie*,

i Liv Tigerstedt, *Zastępca Kanclerza Sekcji*,

uwzględniając:

skargę (nr 37610/18) przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej wniesioną do Trybunału w dniu 9 sierpnia 2018 r. na podstawie art. 34 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności („Konwencja”) przez obywatela Tajwanu, Hung Tao Liu („skarżący”);

decyzję o zakomunikowaniu rządowi polskiemu („Rząd”) skargi dotyczącej zarzutów naruszenia art. 3, art. 5 ust. 1 oraz art. 6 ust. 1 Konwencji;

decyzję o zaleceniu pozwanemu Rządowi środka tymczasowego na podstawie art. 39 Regulaminu Trybunału, jak również fakt zastosowania się do tego środka tymczasowego;

uwagi przedstawione przez strony;

obradując na posiedzeniu niejawnym w dniu 30 sierpnia 2022 r.,

wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

WPROWADZENIE

1. Skarżący podnosił, że jego wydanie władzom Chińskiej Republiki Ludowej (dalej także „Chiny”) stanowiłoby naruszenie art. 3 i art. 6 ust. 1 Konwencji, gdyż w przypadku ekstradycji i procesu byłby narażony na ryzyko tortur oraz niehumanitarnego i poniżającego traktowania; ponadto byłby pozbawiony prawa do rzetelnego procesu. Podnosił również na podstawie art. 5 ust. 1, że pozbawienie go wolności w oczekiwaniu na ekstradycję było nieracjonalnie długie, a zatem arbitralne.¹

STAN FAKTYCZNY

2. Skarżący urodził się w 1980 r. i obecnie przebywa w Areszcie Śledczym w Warszawie-Białoleśce. Reprezentował go M. Górski, adwokat praktykujący w Łodzi.

¹ Sprostowano w dniu 6 czerwca 2023 r.: słowo „Chinom” zastąpiono „władzom Chińskiej Republiki Ludowej (dalej także „Chiny”)”.

3. Rząd był reprezentowany przez swojego pełnomocnika, J. Sobczaka, z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

4. Stan faktyczny sprawy przedstawiony przez strony można streścić następująco.

I. KONTEKST SPRAWY SKARŻĄCEGO

5. Skarżący był poszukiwany w ramach międzynarodowego chińsko-hispańskiego śledztwa dotyczącego działającej na szeroką skalę międzynarodowej grupy zaangażowanej w oszustwa w dziedzinie telekomunikacji.

6. W dniu 8 grudnia 2016 r. Interpol w związku ze wspomnianym śledztwem wydał w odniesieniu do skarżącego czerwoną notę, wnioskując o jego zlokalizowanie i tymczasowe aresztowanie w oczekiwaniu na ekstradycję. Jak wynikało z czerwonej noty, skarżący był podejrzany o pełnienie roli zastępcy szefa międzynarodowej grupy zaangażowanej w oszustwa w dziedzinie telekomunikacji i miał usłyszeć zarzuty oszustwa na szeroką skalę.

7. Został zatrzymany w Polsce w dniu 6 sierpnia 2017 r.

II. POSTĘPOWANIE EKSTRADYCYJNE

8. W dniu 1 września 2017 r. władze chińskie zwróciły się do Polski o ekstradycję skarżącego do Chińskiej Republiki Ludowej.

9. W dniu 13 września 2017 r. Prokurator Okręgowy w Warszawie złożył w Sądzie Okręgowym w Warszawie wniosek o zezwolenie na ekstradycję skarżącego do Chin na podstawie wspomnianego wniosku ekstradycyjnego. Sąd Okręgowy postanowił zwrócić się do władz chińskich o dodatkowe informacje – w szczególności informacje dotyczące wszelkich istotnych postępowań karnych w Chinach i gwarancji rzetelnego procesu, a także szczegółowe informacje dotyczące warunków przyszłego pozbawienia wolności skarżącego. Informacje będące przedmiotem zapytania zostały przekazane w dniu 8 stycznia 2018 r. przez Departament Śledztw Karnych Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego Chińskiej Republiki Ludowej. Nota zawierała podsumowanie śledztwa, które prowadzono w odniesieniu do skarżącego. Wspomniano w niej również, że po ekstradycji skarżący zostanie umieszczony w Areszcie Śledczym Boluo w Prowincji Guangdong, którego działalność jest nadzorowana przez Prokuratorów Ludowych i w którym przestrzegane będą przysługujące skarżącemu prawa człowieka. Biuro Śledcze wskazało również, że chińskie areszty są otwarte dla osób z zewnątrz, a w 2012 r. kilkudziesięciu krajowych i zagranicznych dziennikarzy otrzymało pozwolenie na wstęp do aresztu śledczego w Pekinie. W nocy wskazano ponadto, że w 2016 r. przedstawiciel Ministerstwa Sprawiedliwości Tajwanu odwiedził trzydziestu dwóch tajwańskich

więźniów w areszcie śledczym w Zhuhai (prowincja Guangdong). Nota zawierała obszerne podsumowanie systemu ochrony praw człowieka w Chinach oraz gwarancję, że prawa człowieka skarżącego będą chronione.

10. W dniu 27 lutego 2018 r. Sąd Okręgowy w Warszawie uznał, że ekstradycja skarżącego do Chin będzie zgodna z prawem polskim. Sąd podkreślił, że władze chińskie przedstawiły wystarczające argumenty, aby uzasadnić wysokie prawdopodobieństwo popełnienia przez skarżącego przestępstwa, o które go oskarżono. Ustalił też, że spełnione zostały pozostałe warunki legalności jego ekstradycji. W szczególności przestępstwo, o które skarżący został oskarżony, było karalne również w prawie polskim, jego ściganie nie uległo przedawnieniu, skarżący w związku z zarzutami nie stanął dotąd przed sądem w żadnym państwie i nie prowadzono przeciwko niemu żadnego postępowania karnego w Polsce. Sąd Okręgowy zauważył również, że skarżącemu nie udzielono w Polsce azylu. Stwierdził ponadto, że nie było innych powodów, aby odmówić ekstradycji skarżącego, i zauważył w szczególności, że ściganie go nie miało politycznych ani innych dyskryminujących podstaw oraz że nie było powodów, aby podejrzewać, iż skarżącemu groziłyby tortury, inne formy złego traktowania lub rażące pozbawienie go prawa do rzetelnego procesu. Sąd wskazał między innymi, że władze chińskie przedstawiły wystarczające informacje dotyczące przyszłego tymczasowego aresztowania i procesu oraz że żaden z ogólnych raportów dotyczących sytuacji w dziedzinie praw człowieka w Chinach przedstawionych przez skarżącego nie miał znaczenia dla jego sytuacji i prowadzonych wobec niego działań organów ścigania. Odnosząc się do zarzutów tortur i przypadków złego traktowania, o których donosiła organizacja Amnesty International, Sąd Okręgowy stwierdził, że w takich raportach zawsze podkreślano nieprawidłowości, pomijając jednocześnie pozytywne zmiany w danym państwie. Uzasadnił również, że pojedyncze przypadki tortur nie oznaczają, że takie praktyki są stosowane w każdej sprawie i że skarżący będzie poddawany torturom. Skarżący i jego pełnomocnik odwołali się od tego postanowienia.

11. W dniu 26 lipca 2018 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie podtrzymał postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie. Oparł się on na tej samej argumentacji co sąd pierwszej instancji. Wskazał w szczególności, że rolą sądów krajowych nie jest ocena całokształtu dowodów zgromadzonych przeciwko skarżącemu, a jedynie ustalenie, iż są one wystarczające, aby stwierdzić, że zachodzi wysokie prawdopodobieństwo, iż skarżący dopuścił się zarzucanych mu przestępstw. Sąd Apelacyjny podkreślił również, że nie było podstaw do stwierdzenia, iż skarżący byłby narażony na naruszenie przysługujących mu praw. W szczególności sąd zauważył, że skarżący powoływał się głównie na fakt, iż jest obywatelem nieuznawanej Republiki Chińskiej (Tajwanu); jednakże sąd stwierdził również, że jego ściganie nie miało związku z żadnymi przestępstwami politycznymi, ale z przestępstwami pospolitymi. Nie angażował się on też w przeszłości w żadną działalność

polityczną. Sąd Apelacyjny wskazał, że raporty o przypadkach naruszeń praw człowieka (w tym opublikowane przez Amnesty International) dotyczyły ogólnego stanu rzeczy w Chinach i nie stwierdzono w nich, że takie naruszenia miały miejsce w każdym postępowaniu karnym.

12. W dniu 9 sierpnia 2018 r. skarżący złożył wniosek o zastosowanie środka tymczasowego na podstawie art. 39 Regulaminu Trybunału, wnosząc do Trybunału o wstrzymanie jego ekstradycji do Chin. W związku z tym wnioskiem Trybunał (sędzia dyżurny) postanowił zażądać od Rządu dodatkowych informacji dotyczących w szczególności daty planowanej ekstradycji oraz wskazania, czy Polska zwróciła się do władz chińskich o zapewnienia dyplomatyczne w odniesieniu do obaw wyrażonych przez skarżącego w kwestii ewentualnego naruszenia jego praw chronionych Konwencją w przypadku odesłania do Chin.

13. Rząd poinformował Trybunał, że sprawa skarżącego toczy się przed Ministrem Sprawiedliwości i że nie wystąpiono o żadne zapewnienia dyplomatyczne. Podniósł również, że w dniu 6 września 2018 r. Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do właściwego organu administracji rządowej o udostępnienie mu akt sprawy skarżącego, aby mógł on przeanalizować, czy powinien wnieść w imieniu skarżącego skargę kasacyjną.

14. W dniu 12 września 2018 r. Trybunał (Prezes Izby, do której przydzielono sprawę) postanowił zastosować art. 39 Regulaminu Trybunału i zalecić Rządowi polskiemu, aby ten – do odwołania – nie dokonywał ekstradycji skarżącego.

15. W dniu 7 maja 2019 r. Rzecznik Praw Obywatelskich złożył do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną na postanowienie z dnia 26 lipca 2018 r. Rzecznik Praw Obywatelskich argumentował, że sąd drugiej instancji nie zbadał w sposób właściwy, czy skarżącemu groziło skazanie na karę dożywotniego pozbawienia wolności oraz jakie były możliwości zmniejszenia wymiaru tej kary. Powołał się w szczególności na art. 3 Konwencji.

16. W dniu 1 października 2020 r. Sąd Najwyższy (sygn. akt II KK 154/19) oddalił skargę kasacyjną Rzecznika Praw Obywatelskich. Sąd Najwyższy uznał, że sądy pierwszej i drugiej instancji dokładnie zbadały charakter przestępstw, o które skarżący był podejrzany, a także możliwą karę, jaką zagrożone były te czyny w świetle prawa chińskiego. Wziął on również pod uwagę wymogi art. 3 i 6 Konwencji. Przeanalizował w szczególności warunki, w jakich skarżący miałby przebywać po ekstradycji. Sąd Najwyższy wskazał ponadto, że nawet jeżeli skarżącemu groziła kara dożywotniego pozbawienia wolności, kara taka nie byłaby automatyczna i możliwe było późniejsze zmniejszenie jej wymiaru. Stwierdził, że sam fakt, iż kara dożywotniego pozbawienia wolności była jedną z kar, które mogły zostać nałożone na skarżącego, nie stanowił naruszenia art. 3 Konwencji.

17. Rząd poinformował Trybunał o wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2021 r.

III. WNIOSEK SKARŻĄCEGO O UDZIELENIE OCHRONY MIĘDZYNARODOWEJ

18. W dniu 15 listopada 2017 r. skarżący złożył wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej. W dniu 3 sierpnia 2018 r. Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców wydał decyzję w sprawie odmowy nadania skarżącemu statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej. Skarżący nie odwołał się od tej decyzji.

IV. TYMCZASOWE ARESZTOWANIE SKARŻĄCEGO

19. W dniu 6 sierpnia 2017 r. skarżący został zatrzymany.

20. W dniu 8 sierpnia 2017 r. Sąd Okręgowy w Warszawie wydał postanowienie o tymczasowym aresztowaniu skarżącego do dnia 15 września 2017 r. w celu zabezpieczenia prawidłowego przebiegu postępowania ekstradycyjnego. Postanowienie wydano w oparciu o czerwoną notę Interpolu oraz fakt, że władze chińskie wystąpiły o ekstradycję skarżącego. Skarżący nie odwołał się od tego postanowienia.

21. W dniu 14 września 2017 r. Sąd Okręgowy w Warszawie przedłużył tymczasowe aresztowanie skarżącego do dnia 15 stycznia 2018 r. Wskazał w szczególności, że w przypadku skarżącego zachodzi ryzyko ucieczki, ponieważ nie zamieszkuje on w Polsce i nie ma żadnych związków z Polską. Zauważył również, że grozi mu surowa kara (dożywotniego pozbawienia wolności) oraz że procedura ekstradycyjna została już wszczęta.

22. Na skutek zażalenia skarżącego w dniu 9 listopada 2017 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie utrzymał w mocy powyższe postanowienie, powołując się na te same względy, które przytoczył sąd pierwszej instancji. Wskazał również, że ryzyko utrudniania przez skarżącego prawidłowego prowadzenia postępowania było bardzo realne, biorąc pod uwagę, że wcześniej ukrywał się przed lokalnymi władzami w Hiszpanii.

23. Tymczasowe aresztowanie skarżącego było następnie kilkakrotnie przedłużane przez Sąd Okręgowy w Warszawie w dniach 12 stycznia, 13 kwietnia, 12 września 2018 r. i 12 lutego 2019 r. Za każdym razem sąd krajowy podawał te same przyczyny na uzasadnienie tymczasowego aresztowania skarżącego. Wskazywał, że skarżący – według złożonych przez niego oświadczeń – wjechał do Polski w celach turystycznych i nie ma żadnych związków z tym krajem. Sąd stwierdził również, że skarżący wcześniej uciekał władzom w Hiszpanii i podróżował przez kilka państw europejskich. W uzasadnieniu dwóch ostatnich postanowień Sąd Okręgowy wskazał również, że sąd pierwszej instancji uznał, iż ekstradycja skarżącego będzie zgodna z prawem polskim (zob. par. 10–11 powyżej), a zatem

postępowanie ekstradycyjne powinno zostać niezwłocznie zakończone. Stwierdził również, że w świetle dobrej sytuacji finansowej skarżącego, faktu, że posiadał on środki finansowe na podróż, oraz jego historii ucieczek przed władzami nie istniały inne niż tymczasowe aresztowanie środki, które mogłyby zapewnić właściwy przebieg postępowania ekstradycyjnego. Skarżący nie odwoływał się od żadnego z tych postanowień.

24. W dniu 31 lipca 2019 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie przedłużył tymczasowe aresztowanie skarżącego do dnia 6 listopada 2019 r. Postanowienie wydano w oparciu o te same przesłanki, które podano przy poprzednich postanowieniach o przedłużeniu tymczasowego aresztowania skarżącego. Sąd Apelacyjny wskazał również, że sprawa skarżącego była szczególnie złożona, zważywszy iż przed Sądem Najwyższym toczyło się postępowanie w związku ze skargą kasacyjną wniesioną przez Rzecznika Praw Obywatelskich (zob. par. 15 powyżej), a Trybunał zalecił środek tymczasowy zobowiązujący Rząd polski do niewydawania skarżącego (zob. par. 14 powyżej).

25. Skarżący wniósł zażalenie na to postanowienie. Podniósł, że tymczasowe aresztowanie stosowano wobec niego już ponad dwa lata i uzasadniano je ryzykiem skazania go na surową karę w kraju, który nie gwarantuje mu rzetelnego procesu. Podniósł również, że postępowanie ekstradycyjne przedłużało się z przyczyn nieleżących po jego stronie. Podkreślił także, że tymczasowe aresztowanie było dla niego wyjątkowo krzywdzące, zważywszy że nie zna języka polskiego, a tym samym nie ma możliwości porozumiewania się ze współosadzonymi, którzy nie mówią po angielsku ani w jego ojczystym języku chińskim. Twierdził ponadto, że sądy krajowe błędnie uznały, iż ukrywał się on przed wymiarem sprawiedliwości. Skarżący podniósł, że przed aresztowaniem nie wiedział, że jest poszukiwany przez władze, a w ramach swojej pracy dużo podróżował.

26. W dniu 20 sierpnia 2019 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie utrzymał w mocy postanowienie z dnia 31 lipca 2019 r. Zauważył, iż skarżący był świadomy faktu, że sądy krajowe uznały, iż jego ekstradycja będzie zgodna z prawem polskim, a w konsekwencji mógł się spodziewać, że zostanie poddany ekstradycji i że w Chinach prawdopodobnie wydany zostanie w jego sprawie surowy wyrok. W związku z tym, gdyby nie zastosowane wobec niego tymczasowe aresztowanie prawdopodobnie działałby w sposób uniemożliwiający ekstradycję. Ponadto Sąd Apelacyjny zauważył w uzasadnieniu, że jeśli istniały wystarczające podstawy do wydania nakazu aresztowania przez państwo wnioskujące o ekstradycję skarżącego, to istniały również wystarczające powody, by uznać za prawdopodobne, że będzie się on ukrywał w państwie, które miało dokonać jego ekstradycji. Zauważył przy tym, że – w przypadku zwolnienia z aresztu – skarżący prawdopodobnie opuściłby Polskę.

27. Tymczasowe aresztowanie skarżącego zostało następnie przedłużone przez Sąd Apelacyjny w Warszawie w dniu 4 listopada 2019 r. oraz

ponownie (do dnia 6 lipca 2020 r.) w dniu 31 stycznia 2020 r. Sąd przytoczył te same powody przedłużenia aresztowania skarżącego, co w swoich wcześniejszych postanowieniach. Wskazał on w szczególności, że sprawa jest nadal rozpatrywana przez Sąd Najwyższy i że Trybunał zobowiązał Rząd do niewydawania skarżącego do odwołania.

28. Skarżący wniósł zażalenie na obydwa wspomniane postanowienia. Sąd Apelacyjny w Warszawie, działając jako sąd drugiej instancji, podtrzymał je odpowiednio w dniach 17 stycznia i 24 kwietnia 2020 r.

WŁAŚCIWE RAMY PRAWNE I PRAKTYKA

I. WŁAŚCIWE KRAJOWE RAMY PRAWNE I PRAKTYKA

29. Procedurę ekstradycyjną uregulowano w art. 602–606 Kodeksu postępowania karnego z 1997 r. („kpk”). Zgodnie z przepisami kodeksu postępowania karnego postępowanie składa się z dwóch etapów. Po pierwsze sądy krajowe ustalają, czy dana ekstradycja byłaby zgodna z prawem polskim; po drugie Minister Sprawiedliwości rozstrzyga, czy wydać daną osobę.

30. Na podstawie art. 603 §§ 1–4 kpk sąd okręgowy wydaje postanowienie w przedmiocie zgodności z prawem wniosku o ekstradycję złożonego przez państwo obce – zazwyczaj po wysłuchaniu osoby, której wniosek dotyczy, a w razie potrzeby po przeprowadzeniu postępowania dowodowego. Postanowienie jest wydawane na posiedzeniu sądu, w którym może wziąć udział zarówno prokurator, jak i obrońca danej osoby, a na postanowienie przysługuje zażalenie. Postanowienie sądu drugiej instancji jest prawomocne. Zgodnie z art. 521 kpk Prokurator Generalny i Rzecznik Praw Obywatelskich mogą jednak wnieść kasację od każdego prawomocnego orzeczenia sądu kończącego dane postępowanie.

31. Zgodnie z art. 603 § 5 kpk sąd okręgowy przekazuje prawomocne postanowienie wraz z aktami sprawy Ministrowi Sprawiedliwości. Minister Sprawiedliwości rozstrzyga wniosek i zawiadamia o tym właściwy organ państwa obcego. Minister może odmówić ekstradycji danej osoby z jednego z powodów określonych w art. 604 § 2 kpk (zob. par. 32 poniżej) lub z innych powodów – w szczególności z powodów natury politycznej lub humanitarnej. W przypadku gdy sądy krajowe ostatecznie uznają, że ekstradycja byłaby sprzeczna z prawem, Minister nie może wyrazić zgody na ekstradycję.

32. Warunki, jakie muszą być spełnione, aby ekstradycja była legalna, określono w art. 604 § 1 kpk, który stanowi, że nie można wydać osoby, między innymi jeżeli zachodzi ryzyko, że w razie skazania zostałaby orzeczona wobec niej kara śmierci albo że w państwie żądającym wydania osoby doszłoby do naruszenia jej praw i wolności, albo jeżeli ma być ona ścigana za popełnienie bez użycia przemocy przestępstwa z przyczyn politycznych. Ponadto art. 604 § 2 zawiera niewyczerpującą listę przyczyn,

na podstawie których można odmówić wydania osoby; jedną z podstaw wymienionych w wykazie jest okoliczność, że dana osoba ma stałe miejsce zamieszkania w Polsce lub że jest ona oskarżona o przestępstwo o charakterze wojskowym, skarbowym lub politycznym.

33. Zasady postępowania w przedmiocie tymczasowego aresztowania w oczekiwaniu na ekstradycję uregulowano w art. 605 i 605a kpk oraz przepisach ogólnych dotyczących tymczasowego aresztowania w postępowaniu karnym, przedstawionych w wyrokach Trybunału w sprawach *Golek przeciwko Polsce* (skarga nr 31330/02, §§ 27–33, 25 kwietnia 2006 r.); *Kauczor przeciwko Polsce* (skarga nr 45219/06, §§ 25–33, 3 lutego 2009 r.; oraz *Porowski przeciwko Polsce* (skarga nr 34458/03, §§ 71–82, 21 marca 2017 r.).

II. RAPORTY DOTYCZĄCE SYTUACJI W CHINACH

A. Dokumenty Organizacji Narodów Zjednoczonych

1. *Uwagi końcowe Komitetu ONZ przeciwko Torturom dotyczące Chin z dnia 12 grudnia 2008 r. i 3 lutego 2016 r.*

34. W dokumencie zatytułowanym „List of issues to be considered during examination of fourth periodic report of China” [„Wykaz zagadnień podlegających uwzględnieniu podczas analizy czwartego raportu okresowego dotyczącego Chin”] (CAT/C/CHN/Q/4), rozpatrywanym przez Komitet ONZ przeciwko Torturom (CAT) podczas jego czterdziestej pierwszej sesji w listopadzie 2008 r., w istotnym zakresie stwierdzono, co następuje:

„2. Zgodnie z informacjami przekazanymi Komitetowi pomimo nowych ustaw i regulacji przyjętych przez państwo-Stronę w celu zapobiegania torturom i złemu traktowaniu szereg wzajemnie wzmacniających się warunków przyczynia się do ich ciągłego rozpowszechniania w systemie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. Zarzuca się, że brak informacji dotyczących tortur i złego traktowania jest potęgowany przez fakt, iż wiele podstawowych danych jest utajnionych w ramach systemu tajemnicy państwowej [...]”.

35. W Uwagach końcowych z dnia 12 grudnia 2008 r. dotyczących Chin (CAT/C/CHN/CO/4) Komitet poczynił następujące obserwacje:

„11. Niezależnie od działań państwa-Strony na rzecz eliminowania praktyki tortur i powiązanych problemów w systemie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych Komitet pozostaje głęboko zaniepokojony utrzymującymi się zarzutami, potwierdzonymi przez liczne chińskie źródła prawne, dotyczącymi rutynowego i szeroko rozpowszechnionego stosowania tortur i złego traktowania wobec podejrzanych przebywających w policyjnych izbach zatrzymań, zwłaszcza w celu wymuszenia przyznania się do winy lub uzyskania informacji, które mają być wykorzystane w postępowaniu karnym. Ponadto Komitet z niepokojem odnotowuje brak gwarancji prawnych dla osób zatrzymanych i aresztowanych, w tym:

[...]

WYROK W SPRAWIE LIU PRZECIWKO POLSCE

d) dalsze poleganie na przyznaniu się do winy jako typowej formie dowodu w procesie ścigania, co stwarza warunki, które mogą ułatwiać stosowanie tortur i złego traktowania podejrzanych, jak w przypadku Yanga Chunlina. Ponadto, choć Komitet docenia, że Sąd Najwyższy wydał kilka orzeczeń zapobiegających wykorzystywaniu przyznania się do winy uzyskanego w wyniku tortur jako dowodu przed sądami, chińskie prawo regulujące postępowanie karne nadal nie zawiera wyraźnego zakazu takiej praktyki, czego wymaga art. 15 Konwencji;

e) brak skutecznego, niezależnego mechanizmu monitorowania sytuacji osób zatrzymanych, aresztowanych i pozbawionych wolności (art. 2, 11 i 15) [...]

12. Podczas gdy Komitet przyjmuje do wiadomości informacje od państwa-Strony na temat warunków panujących w zakładach karnych, pozostaje zaniepokojony doniesieniami o nadużyciach w izbach zatrzymań, w tym o wysokiej liczbie zgonów, prawdopodobnie związanych z torturami lub złym traktowaniem, a także brakiem śledztw w sprawie tych nadużyć i zgonów w izbach zatrzymań [...]

16. Przyjmując do wiadomości ustne informacje od państwa-Strony na temat warunków stosowania ustawy z 1988 r. o zachowaniu tajemnicy państwowej w Chińskiej Republice Ludowej, Komitet wyraził poważne zaniepokojenie stosowaniem tej ustawy, która poważnie osłabia dostępność informacji na temat tortur, wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych i pokrewnych zagadnień. Szerokie zastosowanie tej ustawy rodzi szereg problemów związanych ze stosowaniem Konwencji przez państwo-Stronę:

a) ustawa ta uniemożliwia ujawnienie kluczowych informacji, które umożliwiłyby Komitetowi stwierdzenie ewentualnych prawidłowości w zakresie nadużyć wymagających uwagi, takich jak zdezagregowane dane statystyczne dotyczące osób zatrzymanych, aresztowanych i pozbawionych wolności we wszystkich formach zatrzymania, aresztowania i pozbawienia wolności oraz złego traktowania w państwie-Stronie, informacje o grupach i podmiotach uznanych za „wrogie organizacje”, „mniejszościowe organizacje rozłamowe”, „wrogie organizacje religijne”, „reakcyjne sekty”, a także podstawowe informacje na temat miejsc pozbawienia wolności, informacje na temat „okoliczności dotyczących więźniów o dużym wpływie”, naruszeń prawa lub kodeksów postępowania przez organy bezpieczeństwa publicznego, informacje na temat spraw wewnątrz zakładów karnych;

[...]

d) zakwalifikowanie sprawy jako objętej ustawą o tajemnicy państwowej pozwala urzędnikom odmówić zatrzymanym i aresztowanym dostępu do prawników, który to dostęp jest podstawowym zabezpieczeniem w zapobieganiu torturom, a taka odmowa wydaje się sprzeczna ze zmienioną w 2007 r. ustawą o prawnikach (art. 2 i 19)”.

36. W Uwagach końcowych z dnia 3 lutego 2016 r. dotyczących Chin (CAT/C/CHN/CO/5) Komitet poczynił następujące obserwacje:

„6. [...] Komitet wyraża ubolewanie, że zalecenia wskazane jako wymagające działań następnych w poprzednich uwagach końcowych nie zostały jeszcze wdrożone. Zalecenia te dotyczyły: gwarancji prawnych służących zapobieganiu torturom; ustawy o tajemnicy państwowej i zgłaszanych przypadków prześladowania prawników, obrońców praw człowieka i osób składających petycje; braku danych statystycznych; [...]

7. Komitet zauważa, że różne przepisy ustawy o postępowaniu karnym i ustawy o prawie karnym, znowelizowane w 2014 r., zakazują konkretnych czynów, które można uznać za tortury, i przewidują ich karanie. Komitet pozostaje jednak

WYROK W SPRAWIE LIU PRZECIWKO POLSCE

zaniepokojony, że przepisy te nie zawierają wszystkich elementów definicji tortur określonych w art. 1 Konwencji. W szczególności:

a) Odnotowując przepisy ustanowione, aby zakazać wymuszania przyznania się do winy w drodze tortur lub stosowania przemocy w celu uzyskania zeznań świadków (art. 247 ustawy o prawie karnym), Komitet wyraża zaniepokojenie, że zakaz ten może nie obejmować wszystkich funkcjonariuszy publicznych i osób działających w charakterze urzędników. Ponadto przepisy nie odnoszą się do stosowania tortur w celach innych niż uzyskanie przyznania się do winy przez oskarżonych lub podejrzanych o popełnienie przestępstwa.

b) Zakres przestępstwa pobicia lub złego traktowania zatrzymanych i aresztowanych, o którym mowa w art. 248 ustawy o prawie karnym, ogranicza się do działań funkcjonariuszy instytucji lub działań innych zatrzymanych, aresztowanych i osadzonych podejmowanych wskutek podżegania ze strony tych funkcjonariuszy. Zakres ten ponadto ogranicza się wyłącznie do zadawania przemocy fizycznej.

8. Komitet docenia, że Najwyższy Sąd Ludowy uznaje za tortury stosowanie innych metod, które powodują u oskarżonego silny ból psychiczny lub cierpienie (zob. par. 5 lit. a powyżej). Nadal jednak obawia się, że wykładnia Sądu Ludowego dotyczy raczej kwestii związanych z wykluczeniem dowodów niż odpowiedzialności karnej (art. 2 i 4) [...]

18. Komitet jest głęboko zaniepokojony bezprecedensowym pozbawieniem wolności i przesłuchaniem – jak wynika z doniesień – ponad 200 prawników i aktywistów, co miało miejsce od dnia 9 lipca 2015 r. Podobno 25 z tych osób pozostaje objęta aresztem domowym, a miejsce przebywania czterech z nich ma być nieznane. To zarzucane tłumienie aktywności prawników zajmujących się prawami człowieka miało miejsce po szeregu innych nasilających się nadużyć wobec prawników wykonujących swoje obowiązki zawodowe, zwłaszcza w sprawach dotyczących odpowiedzialności rządu i kwestii takich jak tortury oraz obrona działaczy na rzecz praw człowieka i wyznawców religijnych. Do takich nadużyć należy zaliczyć pozbawianie wolności na podstawie szeroko formułowanych zarzutów, takich jak „wszczynanie kłótni i prowokowanie kłopotów”, oraz złe traktowanie i tortury podczas pobytu w areszcie. [...] Komitet jest zaniepokojony, że wspomniane nadużycia i ograniczenia mogą zniechęcać prawników do zgłaszania przypadków tortur w ramach obrony klientów w obawie przed represjami, osłabiając gwarancje państwa prawa, które są niezbędne dla skutecznej ochrony przed torturami (art. 2) [...]

20. Pomimo licznych przepisów prawnych i administracyjnych zakazujących stosowania tortur Komitet pozostaje poważnie zaniepokojony powtarzającymi się doniesieniami, z których wynika, że praktyka tortur i złego traktowania jest nadal głęboko zakorzeniona w systemie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, który nadmiernie opiera się na przyznaniu się do winy jako podstawie skazania. Wyraża również zaniepokojenie informacjami, że większość zarzutów dotyczących tortur i złego traktowania ma miejsce podczas przedprocesowego i nieprzewidzianego prawem pozbawienia wolności i dotyczy funkcjonariuszy bezpieczeństwa publicznego, którzy dysponują nadmierną władzą podczas postępowania przygotowawczego w sprawach karnych, nie podlegając skutecznej kontroli prokuratury i sądownictwa. Ta nadrzędna władza ma być dodatkowo wzmocniona za sprawą wspólnej odpowiedzialności bezpieczeństwa publicznego za prowadzenie śledztwa i zarządzanie aresztami śledczymi, co zdaniem Komitetu stwarza zachętę dla śledczych do wykorzystywania pozbawienia wolności jako środka służącego zmuszeniu zatrzymanych i aresztowanych do przyznania się do winy (art. 2, 12, 13 i 16) [...]

WYROK W SPRAWIE LIU PRZECIWKO POLSCE

24. Komitet pozostaje zaniepokojony zarzutami dotyczącymi zgonów w izbach zatrzymań w wyniku tortur lub w wyniku braku szybkiej opieki medycznej i leczenia w okresie pozbawienia wolności, jak miało to mieć miejsce w przypadku Cao Shunli i Tenzina Deleka Rinpoche. Niepokoją go również informacje, że obowiązujące procedury badania zgonów w izbach zatrzymań są w praktyce często ignorowane, a krewni napotykają wiele przeszkód, by domagać się niezależnej sekcji zwłok i śledztwa lub odzyskać ciało. Komitet ubolewa, że pomimo skierowanych do delegacji państwa-Strony próśb o przedstawienie danych statystycznych dotyczących liczby zgonów w izbach zatrzymań w badanym okresie nie otrzymano żadnych informacji na ten temat ani na temat jakichkolwiek śledztw w sprawie takich zgonów. Komitet wyraża również ubolewanie, że państwo-Strona nie dostarczyło informacji na temat liczby przypadków, w których prokuratury unieważniły oceny medyczne dotyczące zgonu z powodu choroby dokonane przez lekarzy więziennych. Nie podano również informacji na temat liczby przypadków, w których krewni zmarłego wyrazili sprzeciw co do ustaleń prokuratury w sprawie przyczyny zgonu (art. 2, 11, 12, 13 i 16) [...]

30. Przywołując swoje wcześniejsze zalecenia (zob. CAT/C/CHN/CO/4, par. 16 i 17), Komitet pozostaje zaniepokojony wykorzystywaniem przepisów o tajemnicy państwowej w celu uniknięcia dostępności informacji na temat tortur, wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych i pokrewnych zagadnień. Chociaż Komitet docenia zapewnienie państwa-Strony, że „informacje dotyczące tortur nie wchodzą w zakres tajemnicy państwowej”, wyraża zaniepokojenie faktem, iż państwo-Strona nie przekazało znacznej ilości danych, o które Komitet zwrócił się w wykazie zagadnień i w toku dialogu. Wobec braku żądanych informacji Komitet stwierdza, że nie jest w stanie w pełni ocenić działań państwa-Strony w świetle postanowień Konwencji. Ponadto Komitet ubolewa, że te same obawy, które zostały przedstawione w jego poprzednim zaleceniu w odniesieniu do ustawy z 1988 r. o zachowaniu tajemnicy państwowej, utrzymują się w odniesieniu do ustawy z 2010 r. o ochronie tajemnic państwowych. Komitet jest również zaniepokojony doniesieniami, że znaczna część informacji dotyczących tortur i działań organów bezpieczeństwa publicznego w ramach ustawy o postępowaniu karnym pozostaje poza domeną publiczną ze względu na wyjątek dotyczący tajemnicy państwowej zawarty w przepisach o dostępie do informacji rządowej. Ponadto z niepokojem zauważa, że zakres przepisów o dostępie do informacji rządowej ogranicza się do informacji o działaniach administracyjnych organów administracji, z wyłączeniem spraw z zakresu systemu prawa karnego (art. 12, 13, 14 i 16)”.

2. Raporty specjalnego sprawozdawcy ONZ ds. tortur

37. W dniach 20 listopada – 2 grudnia 2005 r. były specjalny sprawozdawca ONZ ds. tortur i innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, Manfred Nowak, złożył wizytę w Chinach. W swoim raporcie z dnia 10 marca 2006 r., przedłożonym Radzie Gospodarczej i Społecznej, M. Nowak zauważył między innymi:

„[...] Chociaż liczba przypadków tortur maleje, zwłaszcza na obszarach miejskich, specjalny sprawozdawca uważa, że w Chinach tortury są nadal szeroko rozpowszechnione [...]

Choć podstawowe warunki w zakładach wydają się ogólnie zadowalające, specjalnego sprawozdawcę uderzyła surowość dyscypliny więziennej oraz wyczuwalny poziom strachu i autocenzury zauważalny podczas rozmów z osadzonymi”.

38. Co najmniej od 2009 r. rząd chiński nie wystosował stałego zaproszenia dla specjalnego sprawozdawcy ONZ ds. tortur i innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, aby mógł on odbyć oficjalną wizytę, pomimo że złożono w tym względzie szereg wniosków².

B. Raporty Departamentu Stanu Stanów Zjednoczonych

39. W swoim raporcie z 2018 r. na temat praktyk w zakresie praw człowieka w Chinach Departament Stanu Stanów Zjednoczonych zauważył między innymi:

„Prawo zabrania fizycznego znęcania się i złego traktowania osadzonych oraz zabrania strażnikom więziennym wymuszania przyznania się do winy, naruszania godności więźniów oraz bicia lub zachęcania innych do bicia więźniów. Zmiany w ustawie o postępowaniu karnym wykluczają w niektórych kategoriach spraw karnych wykorzystanie dowodów uzyskanych w sposób nielegalny, w tym wymuszonego przyznania się do winy. Egzekwowanie tej ochrony prawnej było nadal mało skuteczne.

Wielu byłych więźniów i osadzonych donosiło, że byli bici, gwałceni, poddawani elektrowstrząsom, zmuszani do siedzenia na stołkach przez wiele godzin, wieszani za nadgarstki, pozbawiani snu, karmieni na siłę, zmuszani do przyjmowania leków wbrew swojej woli i w inny sposób poddawani fizycznemu i psychicznemu znęcaniu się. Chociaż władze zakładów karnych znęcały się również nad zwykłymi więźniami, szczególnie ostro miały traktować dysydentów politycznych i religijnych.

[...]

Warunki w zakładach karnych zarówno dla więźniów politycznych, jak i przestępców, którzy popełnili czyny zabronione prawem karnym, były zasadniczo ciężkie, często zagrażające życiu lub poniżające.

Warunki fizyczne: Władze regularnie przetrzymywały więźniów i osadzonych w warunkach przepełnienia i w złych warunkach sanitarnych. Jedzenie często było nieodpowiednie i niskiej jakości, a wielu osadzonych polegało na dodatkowym jedzeniu, lekach i cieplej odzieży dostarczanych im przez krewnych, jeżeli pozwalano im je otrzymać. Więźniowie często zgłaszali, że śpią na podłodze, ponieważ nie było łóżek ani pościeli. W wielu przypadkach zasoby obejmujące urządzenia sanitarne, wentylację, ogrzewanie, oświetlenie i dostęp do wody pitnej były nieodpowiednie.

Odpowiednia, terminowa opieka medyczna dla więźniów pozostaje poważnym problemem, pomimo oficjalnych zapewnień, że więźniowie mają prawo do szybkiej pomocy medycznej [...]

Władze uważały informacje o więzieniach i innego rodzaju obiektach, w których przebywały osoby pozbawione wolności w drodze procedur administracyjnych lub w sposób nieprzewidziany obowiązującymi przepisami prawa, za tajemnicę państwową, a rząd zazwyczaj nie zezwalał na niezależne monitorowanie takich miejsc”.

² <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2020/06/un-experts-call-decisive-measures-protect-fundamental-freedoms-china>, dostęp: 22 marca 2022 r.

C. Raporty Amnesty International

40. W raporcie Amnesty International zatytułowanym „China: No end in sight – Torture and forced confessions in China” [„Chiny: Nie widać końca – Tortury i wymuszanie przyznania się do winy w Chinach”], opublikowanym w dniu 11 listopada 2015 r., w zakresie istotnym dla sprawy można przeczytać:

„Prawnicy opisali własne doświadczenia związane z podejmowaniem prób wykonywania swojej pracy i trudnościami, jakie często napotykali w podnoszeniu zarzutów dotyczących tortur i innych form złego traktowania, doprowadzaniu do wysłuchania tych zarzutów i ostatecznie pomyślnym dochodzeniu sprawiedliwości dla swoich klientów. Często wyrażali frustrację z powodu systemu, który ich zdaniem nie zajmuje się odpowiednio torturami i nie wdraża istniejących zakazów. Wielu z nich opowiadało o torturach, których ich klienci doświadczyli w aresztach śledczych i nieoficjalnych miejscach pozbawienia wolności, w tym w nielegalnych więzieniach – o torturach i innych formach złego traktowania, do którego dochodziło często z rąk policji lub prokuratury bądź z rąk innych osadzonych, działających na polecenie funkcjonariuszy.

Prawie wszyscy zgadzają się, że wymuszanie przyznania się do winy poprzez tortury w trakcie tymczasowego aresztowania poprzedzającego proces jest nadal szeroko rozpowszechnione, w szczególności w sprawach uznawanych przez rząd za politycznie wrażliwe, w których tymczasowe aresztowanie zastosowano wobec urzędników oskarżonych o korupcję, a także w sprawach dotyczących działalności religijnej, w tym członków praktyki Falun Gong. Prawnicy przekazali jednak również informacje o torturach i wymuszaniu przyznania do winy w innych sprawach karnych i dotyczących oszustw.

Najbardziej przerażające są nękanie, tortury i złe traktowanie, z jakimi spotkali się sami prawnicy, ponieważ władze próbowały odwieść ich od badania zarzutów dotyczących tortur, domagania się zadośćuczynienia i podejmowania innych czynności związanych z wykonywaniem pracy. Wydaje się to celowym działaniem władz, aby zniechęcić prawników do podejmowania się takich spraw, i może mieć niezwykle negatywny wpływ na osoby, które próbują skorzystać z prawa do rzetelnego procesu i wolności od arbitralnego pozbawienia wolności, tortur i innych form złego traktowania oraz szeregu innych naruszeń praw człowieka.

[...]

Amnesty International udokumentowała przypadki tortur i innych form złego traktowania od 2010 r., stosowanych zarówno jako formy karania, jak i w celu wymuszenia przyznania się do winy. Szesnastu z 37 prawników, z którymi przeprowadzono wywiady na potrzeby tego raportu, opisało również tortury stosowane wobec ich klientów w celu wymuszenia przyznania się do winy i pozyskania innych dowodów lub w ramach kary dla osób pozbawionych wolności, przy czym czasami tortury stosowali funkcjonariusze, a czasami inni osadzeni, prawdopodobnie podlegani przez funkcjonariuszy. Wielu klientów tych prawników uczestniczyło w »sprawach wrażliwych« – dotyczących składających petycje, wyznawców religii lub aktywistów oskarżanych o przestępstwa »podżegania do obalenia władzy państwowej« lub »wszczynania kłótni i prowokowania kłopotów« z powodu ich aktywizmu – ale byli również wśród nich oskarżeni o przestępstwa, które niekoniecznie przyciągały uwagę polityczną. Pekijski prawnik Wu Hongwei opisał różnego rodzaju tortury, którym

WYROK W SPRAWIE LIU PRZECIWKO POLSCE

poddawano jego klientów, w tym w sprawach osób praktykujących religię, ale także w zwykłych sprawach karnych”.

41. W dotyczącym Chin rozdziale raportu „Amnesty International Report 2014/15: The State of The World’s Human Rights” [„Raport Amnesty International 2014/15: Stan praw człowieka na świecie”], opublikowanego w dniu 24 lutego 2016 r., w zakresie istotnym dla sprawy odnotowano:

„Tortury i inne formy złego traktowania nadal były powszechne w czasie pozbawienia wolności i podczas przesłuchań, w dużej mierze z powodu niedociągnięć w prawie krajowym, problemów systemowych w systemie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych oraz trudności we wdrażaniu zasad i procedur w obliczu zakorzenionych praktyk. Prawnik Yu Wensheng był torturowany w okresie tymczasowego aresztowania od października 2014 r. do stycznia 2015 r. w Areszcie Śledczym Daxing w Pekinie. Codziennie przesłuchiowano go przez 15–16 godzin, w którym to czasie siedział na sztywnym krześle do krępowania, przez wiele godzin skuty kajdankami i pozbawiony snu”.

42. W dotyczącym Chin rozdziale raportu „Amnesty International Report 2014/15: The State of The World’s Human Rights” [„Raport Amnesty International 2014/15: Stan praw człowieka na świecie”], opublikowanego w dniu 22 lutego 2017 r., w zakresie istotnym dla sprawy odnotowano:

„Niedociągnięcia w prawie krajowym i problemy systemowe w systemie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych skutkowały szeroko rozpowszechnionymi torturami i innymi formami złego traktowania oraz nierzetelnymi procesami”.

D. Raport Human Rights Watch

43. W raporcie Human Rights Watch zatytułowanym „Tiger Chairs and Cell Bosses - Police Torture of Criminal Suspects in China” [„Tygrysie krzesła i szefowie cel – tortury stosowane w Chinach przez policję wobec podejrzanych o popełnienie przestępstwa”], opublikowanym w dniu 13 maja 2015 r., w zakresie istotnym dla sprawy odnotowano:

„Nasza analiza spraw sądowych i przesłuchań byłych osadzonych pokazuje, że tortury stosowane przez policję i złe traktowanie podejrzanych w trakcie tymczasowego aresztowania poprzedzającego proces pozostają poważnym problemem. Byli osadzeni opisywali fizyczne i psychiczne tortury, które stosowano podczas policyjnych przesłuchań, w tym wieszanie za nadgarstki, bicie pałkami policyjnymi lub innymi przedmiotami oraz długotrwałe pozbawienie snu.

Niektórzy mówili, że przez wiele dni byli przytrzymywani na tzw. tygrysiach krzesłach (używanych do unieruchamiania podejrzanych podczas przesłuchań), w kajdankach lub w kajdankach na nogi; jeden ze skazanych oczekujących na rewizję wyroku, w którym orzeczono karę śmierci, miał skuwane ręce i nogi przez osiem lat. Niektórzy osadzeni mówili o nadużyciach ze strony »szefów cel«, a więc współosadzonych wykorzystywanych przez policję w areszcie śledczym do pełnienia roli *de facto* kierowników każdej celi wieloosobowej. W niektórych przypadkach nadużycia skutkowały śmiercią lub trwałą niepełnosprawnością fizyczną lub psychiczną. Większość podejrzanych, którzy skarżyli się władzom na tortury, była oskarżona o pospolite przestępstwa, takie jak kradzież. Osoby, z którymi rozmawiano, mówiły, że tortury są szczególnie dotkliwe w przypadku poważnych spraw z udziałem wielu

WYROK W SPRAWIE LIU PRZECIWKO POLSCE

podejrzanych, takich jak dotyczące przestępczości zorganizowanej lub związane z działalnością triad.

W większości zbadanych przez nas przypadków policja stosowała tortury i inne formy złego traktowania w celu uzyskania przyznania się do winy, na podstawie którego można było doprowadzić do skazania. Nadużycia ułatwiał fakt, że podejrzani byli pozbawieni dostępu do adwokatów, członków rodziny i lekarzy niezależnych od policji. Byli osadzeni i ich krewni opisywali trudności w utrzymaniu współpracy z prawnikami, którzy byliby skłonni złożyć w sądzie skargę na policję w związku z zarzucanym złym traktowaniem. Ponadto wiele osób informowało Human Rights Watch, że personel medyczny, który ma możliwość zgłoszenia ewidentnych tortur lub złego traktowania, nie robi tego, co pozbawia osadzonych krytycznego źródła informacji na potrzeby potwierdzenia ich zarzutów. Rutynowo dochodzi do manipulacji w nagrywanych przesłuchaniach, na przykład poprzez torturowanie podejrzanych w pierwszej kolejności, a następnie nagrywanie przyznania się do winy, co dodatkowo osłabia formułowane przez podejrzanych zarzuty złego traktowania. Stosowanie przez policję tortur poza aresztami śledczymi oznacza, że osadzeni często żyją w strachu przed zabraniem ich z aresztów śledczych, czy to w celu rzekomego przeniesienia do innego zakładu, czy z jakiegokolwiek innego powodu.

[...]

Nasze badania pokazują również, że podejrzani o popełnienie przestępstwa są narażeni na złe traktowanie w czasie pozbawienia wolności również w innych momentach niż podczas przesłuchań. Tak zwani szefowie cel, czyli osadzeni pełniący *de facto* rolę kierowników cel, znęcają się czasami nad osadzonymi lub ich biją. Policja poddaje niektórych osadzonych działaniu środków przymusu bezpośredniego w tzw. pozycjach stresowych lub umieszcza ich na długie okresy w izolacji, aby ich ukarać, bądź też zmusza do długich godzin pracy bez wynagrodzenia. Chociaż władze twierdzą, że liczba zgonów spada, to jednak osadzeni nadal umierają w zakładach, w wielu przypadkach – jak wynika z zarzutów – z powodu tortur i złego traktowania przez policjantów, strażników i współosadzonych lub długotrwałego braku odpowiedniej pomocy medycznej”.

E. Raport Freedom House

44. W raporcie Freedom House dotyczącym sytuacji w Chinach w 2021 r. zatytułowanym „Freedom in the World 2022” [„Wolność na świecie 2022”] stwierdzono, co następuje:

„Reformy systemu wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych w ostatnich dekadach miały rzekomo zagwarantować lepszy dostęp do prawników, umożliwić krzyżowe przesłuchanie świadków i ustanowić inne gwarancje zapobiegające niesłusznym skazaniom. W praktyce jednak naruszenia zasad rzetelnego procesu są nadal szeroko rozpowszechnione. Procesy karne często odbywają się za zamkniętymi drzwiami, a odsetek skazań szacuje się na co najmniej 98 procent. O ile orzekanie w rutynowych sporach cywilnych i administracyjnych uważa się za bardziej sprawiedliwe, o tyle sprawy, które dotyczą kwestii politycznie wrażliwych lub interesów potężnych grup, są objęte decydującymi »wytycznymi« komitetów polityczno-prawnych.

Ściganie opiera się w dużej mierze na przyznaniu się do winy, często uzyskiwanym poprzez tortury pomimo istnienia przepisów zakazujących takich praktyk. Wymuszone przyznanie się do winy jest często transmitowane przez telewizję. Wieloletnia nagonka

WYROK W SPRAWIE LIU PRZECIWKO POLSCE

na prawników zajmujących się prawami człowieka spowodowała, że oskarżeni nie mają skutecznego i niezależnego pełnomocnika, a adwokaci dotknięci tym zjawiskiem przebywają w więzieniach, w areszcie domowym lub nie mogą kontynuować swojej pracy.

[...]

Warunki w miejscach pozbawienia wolności są ciężkie, a w relacjach mowa jest o nieodpowiednim wyżywieniu, regularnym biciu i pozbawieniu opieki medycznej. Poza tym, że tortury i inne formy przymusu są wykorzystywane do uzyskania przyznania się do winy, są one stosowane na szeroką skalę w celu zmuszenia dysydentów politycznych i religijnych do porzucenia własnych przekonań. Pracownicy służb bezpieczeństwa nagminnie lekceważą gwarancje prawne, a bezkarność jest normą w przypadku brutalności policji i podejrzanych zgonów w izbach zatrzymań. Obywatele i prawnicy, którzy domagają się zadośćuczynienia za takie nadużycia, często spotykają się z represjami lub karą pozbawienia wolności. W kwietniu 2021 r. aktywista antykorupcyjny Guo Hongwei zmarł w więziennym szpitalu w podejrzanych okolicznościach podczas odbywania kary 13 lat pozbawienia wolności”.

PRAWO

I. DOMNIEMANE NARUSZENIE ART. 3 KONWENCJI

45. Skarżący zarzucił, że jego ekstradycja do Chin, gdyby została przeprowadzona, stanowiłaby naruszenie zakazu tortur oraz niehumanitarnego i poniżającego traktowania. Powołał się on na art. 3 Konwencji, który brzmi:

„Nikt nie może być poddany torturom ani niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu”.

A. Dopuszczalność

1. Stanowiska stron

46. Rząd podniósł, że skarga wniesiona przez skarżącego na podstawie art. 3 Konwencji jest przedwczesna, ponieważ sprawa dotycząca zgodności z prawem ekstradycji skarżącego do Chin nadal toczyła się przed Sądem Najwyższym (zob. par. 15 powyżej), a Minister Sprawiedliwości nie podjął jeszcze wówczas żadnej decyzji w przedmiocie ekstradycji (zob. par. 31 powyżej).

47. Skarżący argumentował, że wyczerpał wszystkie krajowe środki odwoławcze dotyczące postępowania ekstradycyjnego, w tym zwrócił się do Rzecznika Praw Obywatelskich o wniesienie w jego imieniu skargi kasacyjnej.

2. Ocena Trybunału

(a) Zasady ogólne

48. Podstawową cechą mechanizmu ochrony ustanowionego Konwencją jest to, że ma on charakter pomocniczy w stosunku do krajowych systemów

zabezpieczających przestrzeganie praw człowieka. Trybunał zajmuje się nadzorem nad wykonywaniem przez Układające się Strony ich zobowiązań wynikających z Konwencji. Nie powinien on przejmować roli Układających się Stron, których obowiązkiem jest zapewnienie poszanowania i ochrony na szczeblu krajowym podstawowych praw i wolności zapisanych w Konwencji. Zasada wyczerpania krajowych środków odwoławczych opiera się na założeniu – odzwierciedlonym w art. 13 Konwencji, z którym jest ściśle powiązana – że w odniesieniu do zarzucanego naruszenia jest dostępny skuteczny środek odwoławczy. Zasada ta jest zatem nieodzownym elementem funkcjonowania tego systemu ochrony (zob. między innymi *Vučković i Inni przeciwko Serbii* (zastrzeżenie wstępne) [WI], skargi nr 17153/11 i 29 innych, § 69, 25 marca 2014 r.).

49. Państwa są zwolnione z odpowiadania przed organem międzynarodowym za swoje działania, jeżeli nie miały możliwości ich naprawienia w ramach własnego systemu prawnego, a osoby chcące powołać się na jurysdykcję nadzorczą Trybunału w odniesieniu do skarg przeciwko państwu są w związku z tym zobowiązane do skorzystania w pierwszej kolejności ze środków odwoławczych przewidzianych w krajowym systemie prawnym (zob. między innymi *Akdivar i Inni przeciwko Turcji*, 16 września 1996 r., § 65, Zbiór Wyroków i Decyzji 1996-IV).

50. Obowiązek wyczerpania krajowych środków odwoławczych wymaga zatem od skarżącego normalnego korzystania ze środków odwoławczych, które są dostępne i wystarczające w odniesieniu do zarzutów podnoszonych przez niego na gruncie Konwencji. Istnienie przedmiotowych środków odwoławczych musi być wystarczająco pewne nie tylko w teorii, lecz także w praktyce, w przeciwnym razie pozbawione są wymaganej dostępności i skuteczności (zob. *Vučković i Inni*, *op.cit.*, § 71, oraz *Akdivar i Inni*, *op.cit.*, § 66).

(b) Zastosowanie powyższych zasad w niniejszej sprawie

51. W niniejszej sprawie skarżący wniósł skargę (wraz z wnioskiem o zastosowanie środka tymczasowego) po tym, gdy sądy krajowe dwóch instancji uznały, że jego ekstradycja do Chin byłaby zgodna z prawem polskim (zob. par. 10 i 11 powyżej), ale przed rozstrzygnięciem przez Ministra Sprawiedliwości wniosku o ekstradycję (zob. par. 31 powyżej). Ponadto Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł następnie w imieniu skarżącego skargę kasacyjną stanowiącą nadzwyczajny środek zaskarżenia, która została oddalona przez Sąd Najwyższy (zob. par. 16 powyżej).

52. Trybunał zauważa, że orzekł już, iż wniosku do RPO o wniesienie przez niego skargi kasacyjnej nie można uznać za skuteczny środek odwoławczy w rozumieniu art. 35 ust. 1 Konwencji, ponieważ decyzja RPO w odniesieniu do takiego wniosku ma charakter uznaniowy, a jednostka nie ma prawa do samodzielnego wniesienia takiej skargi (zob. *Hajnrich przeciwko Polsce* (dec.), skarga nr 44181/98, 31 maja 2001 r.). W związku

z tym fakt, że taka skarga została złożona w niniejszej sprawie, nie ma znaczenia dla oceny, czy skarżący wyczerpał krajowe środki odwoławcze. Okoliczność ta może mieć znaczenie wyłącznie (i) na potrzeby określenia statusu ofiary przysługującego skarżącemu dla celów art. 34 Konwencji (zob. *mutatis mutandis* *Pisano przeciwko Włochom* (wykreślenie) [WI], skarga nr 36732/97, §§ 34–39, 24 października 2002 r.) lub (ii) jako powód wykreślenia skargi z listy spraw zgodnie z art. 37 Konwencji, gdyby wynik takiej skargi okazał się korzystny dla skarżącego (*ibid.*, §§ 40–49).

53. W odniesieniu do decyzji Ministra Sprawiedliwości Trybunał zauważa, że decyzja ta jest niezbędnym etapem procedury ekstradycyjnej. Jak wskazano powyżej (zob. par. 30–31 powyżej), podejmując decyzję o ekstradycji osoby poszukiwanej przez inne państwo, Minister Sprawiedliwości w kwestii zgodności ekstradycji z prawem jest związany orzeczeniami sądów krajowych. Jednakże w przypadkach, w których sądy krajowe nie stwierdziły przeszkód prawnych dla ekstradycji, dokonuje on oceny sytuacji danej osoby i może w dalszym ciągu podjąć decyzję o oddaleniu wniosku o ekstradycję (zwłaszcza w przypadku, gdy istnieją ku temu względy humanitarne lub polityczne). W tym zakresie decyzja Ministra ma charakter czysto uznaniowy. Ponadto w procedurze wydania przedmiotowej decyzji nie przewiduje się żadnej inicjatywy ze strony osoby zainteresowanej ani jej przesłuchania, ani też żadnego innego sposobu, który pozwoliłby takiej osobie przedstawić dodatkowe argumenty przeciwko jej ekstradycji lub w inny sposób wpłynąć na rozstrzygnięcie.

54. W konsekwencji Trybunał uważa, że chociaż postępowanie dotyczące ekstradycji skarżącego jest w toku, a Minister ma możliwość, by odmówić uwzględnienia wniosku o ekstradycję skarżącego, tego etapu postępowania ekstradycyjnego nie można postrzegać jako skutecznego środka odwoławczego przysługującego skarżącemu.

55. W związku z tym Trybunał odrzuca zastrzeżenie Rządu dotyczące niewyczerpania krajowych środków odwoławczych.

56. Trybunał zauważa, że skarga nie jest ani w sposób oczywisty nieuzasadniona, ani niedopuszczalna z jakichkolwiek innych powodów wymienionych w art. 35 Konwencji. Należy ją zatem uznać za dopuszczalną.

B. Przedmiot skargi

1. Stanowisko skarżącego

57. Skarżący stwierdził, że jego ekstradycja do Chin naraziłaby go na ryzyko tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania. Argumentował, że Chiny słyną z rażących naruszeń praw człowieka – nie wspominając o szeroko rozpowszechnionych prześladowaniach osób zgłaszających przypadki takich nadużyć. Skarżący stwierdził również, że Rząd nie był w stanie wykluczyć, iż jego ekstradycja do Chin spowoduje

naruszenie art. 3 Konwencji, skoro uznał, że w kraju tym można stwierdzić występowanie pewnych przypadków rażącego naruszania praw człowieka.

58. Powołując się na wyrok szwedzkiego Sądu Najwyższego (sprawa nr Ö 2479-19, 9 lipca 2019 r.), na mocy którego tamtejszy sąd odmówił ekstradycji obywatela Chin podejrzanego o korupcję (ze względu na ryzyko naruszenia art. 2 i 3 Konwencji z uwagi na jego działalność polityczną), skarżący podnosił, że władze krajowe nie uwzględniły w sposób właściwy politycznego kontekstu sprawy (w świetle tajwańskiego pochodzenia skarżącego). Argumentował, że liczne raporty opublikowane przez organizacje międzynarodowe potwierdzają istnienie ryzyka złego traktowania.

59. Skarżący twierdził ponadto, że okoliczności faktyczne jego sprawy należy odróżnić od okoliczności faktycznych zaistniałych w sprawach dotyczących wydalenia lub deportacji do Chin osób bezskutecznie ubiegających się o azyl, do których Rząd odniósł się w swoich uwagach (zob. *Y. przeciwko Rosji*, skarga nr 20113/07, 4 grudnia 2008 r., oraz *Y.L. przeciwko Szwajcarii* (dec.), skarga nr 53110/16, 26 września 2017 r.).

60. Odnosząc się do faktu, że Rząd nie zwrócił się o żadne zapewnienia dyplomatyczne i zadowolił się nieformalnymi gwarancjami władz chińskich, iż skarżący będzie przebywał w Ośrodku [Deportacyjnym] (przyp. tłum. wcześniej w tekście – w Areszcie Śledczym) Boluo, gdzie (według tych władz) będą przestrzegane jego prawa człowieka, skarżący stwierdził, że takich nieformalnych oświadczeń nie można uznać za wystarczające (zob. par. 9 powyżej).

2. Stanowisko Rządu

61. Rząd stwierdził, że nie było podstaw, aby zaprzeczyć wiarygodności i prawidłowości dokumentów dostarczonych przez władze chińskie. Odnosząc się do informacji uzupełniających przekazanych w toku postępowania krajowego (zob. par. 9 powyżej), Rząd stwierdził, że chińskie areszty śledcze były otwarte dla osób z zewnątrz i dziennikarze mogli swobodnie zapoznać się z panującymi tam warunkami.

62. Zdaniem Rządu sądy krajowe należycie oceniły gwarancje wyrażone przez władze chińskie i uznały, że skarżący nie będzie poddany traktowaniu sprzecznemu z art. 3 Konwencji. Ponadto Rząd podniósł, że skarżący nie uzasadnił zarzutów, z których wynikało, iż w przypadku ekstradycji do Chin groziłoby mu złe traktowanie.

63. W odniesieniu do raportów organizacji międzynarodowych takich jak Amnesty International Rząd wskazał, iż opisane w nich sytuacje nie stanowią ważnej przeszkody dla ekstradycji skarżącego, zwłaszcza że był on podejrzanym o popełnienie przestępstwa pospolitego, a nie politycznego, wojskowego czy skarbowego. Rząd stwierdził ponadto, że doniesienia o nadużyciach i torturach, na które powołuje się skarżący, dotyczyły

pewnych osób podejrzanych o popełnienie innych przestępstw, a nie skarżącego. Z tego względu należy je traktować jako oceny uogólnione.

64. Rząd odniósł się również do faktu, że rozstrzygnięcia sądów krajowych były zgodne z rozstrzygnięciami sądów hiszpańskich, które zezwoliły na ekstradycję do Chin 208 podejrzanych oskarżonych o udział w tej samej grupie przestępczej co skarżący. Rząd zakwestionował znaczenie przytoczonego wyżej wyroku wydanego przez szwedzki Sąd Najwyższy (zob. par. 58 powyżej).

3. Ocena Trybunału

(a) Zasady ogólne

65. Odpowiednie zasady ogólne dotyczące stosowania art. 3 w kontekście ekstradycji i wydalenia zostały podsumowane przez Trybunał w wyrokach *F.G. przeciwko Szwecji* ([WI], skarga nr 43611/11, §§ 111–27, ETPCz 2016), *J.K. i Inni przeciwko Szwecji* ([WI], skarga nr 59166/12, §§ 77–105, ETPCz 2016), oraz, ostatnio, *Khasanov i Rakhmanov przeciwko Rosji* ([WI], skargi nr 28492/15 i 49975/15, §§ 93–116, 29 kwietnia 2022 r.).

66. Trybunał przypomina ponadto, że ocenę, czy dana osoba, gdyby doszło do ekstradycji, byłaby narażona na rzeczywiste ryzyko poddania jej traktowaniu sprzecznemu z art. 3 Konwencji, należy rozpocząć od zbadania ogólnej sytuacji w państwie docelowym. W związku z tym, w sytuacji gdy ma to znaczenie, Trybunał weźmie pod uwagę, czy w państwie docelowym istnieje ogólna sytuacja przemocy (zob. *Sufi i Elmi przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skargi nr 8319/07 i 11449/07, § 216, 28 czerwca 2011 r.). Jednakże ogólna sytuacja przemocy nie będzie zazwyczaj sama w sobie pociągała za sobą naruszenia art. 3 w przypadku wydalenia do danego kraju, chyba że poziom intensywności przemocy jest wystarczający, aby stwierdzić, iż jakiegokolwiek wydalenie do tego kraju w sposób konieczny oznaczałoby naruszenie art. 3 Konwencji. Trybunał przyjąłby takie podejście tylko w najbardziej ekstremalnych przypadkach, gdy istnieje rzeczywiste ryzyko złego traktowania tylko z tego powodu, że dana osoba jest narażona na tego rodzaju przemoc po powrocie do danego kraju (zob. *Khasanov i Rakhmanov*, *op.cit.*, § 96, z dalszymi odesłaniami zawartymi w wyroku).

67. Ponadto, w przypadku gdy miało miejsce postępowanie krajowe, zadaniem Trybunału nie jest zastępowanie oceny okoliczności faktycznych dokonanej przez sądy krajowe własną oceną i – co do zasady – to do sądów krajowych należy ocena przedstawionych im dowodów. Władze krajowe są w stanie najlepiej ocenić nie tylko okoliczności faktyczne, lecz także, w ujęciu bardziej szczegółowym, wiarygodność świadków, ponieważ to one miały możliwość zobaczyć, usłyszeć i ocenić zachowania danej osoby, a co do zasady to skarżący powinien przedstawić uzasadnienie swojej skargi i dowody mogące wykazać, że istnieją istotne podstawy, by uznać, iż wydalenie do państwa docelowego wiązałoby się z rzeczywistym

i konkretnym ryzykiem narażenia na traktowanie naruszające art. 3 Konwencji (zob. *mutatis mutandis F.G. przeciwko Szwecji, op.cit.*, §§ 118 i 125, oraz *J.K. i Inni przeciwko Szwecji, op.cit.*, §§ 91, 92 i 96). Trybunał musi jednak dać wiarę, że ocena dokonana przez władze danej Układającej się Strony jest odpowiednia i wystarczająco poparta materiałem krajowym, jak również materiałem pochodzącym z innych wiarygodnych i obiektywnych źródeł (zob. *F.G. przeciwko Szwecji, op.cit.*, § 117).

(b) Zastosowanie powyższych zasad w niniejszej sprawie

(i) Ocena przez władze krajowe twierdzeń o rzeczywistym ryzyku złego traktowania

68. Trybunał zauważa, że sądy krajowe rozpoznające sprawę skarżącego odrzuciły jego twierdzenia dotyczące zarzucanego ryzyka złego traktowania i wyjaśniły, iż nie udowodnił on zindywidualizowanego ryzyka poddania go torturom lub innym formom złego traktowania.

69. Niemniej jednak Trybunał odnotowuje w tym względzie, że odniesienie do raportów organizacji międzynarodowych było jedynie powierzchowne. Amnesty International w raporcie, na który powołał się skarżący, opisała szeroko rozpowszechnione stosowanie tortur i innego rodzaju traktowanie zabronione przez art. 3 Konwencji, co powinno było skłonić sądy krajowe do przeprowadzenia bardziej dogłębnej analizy dostępnych źródeł. W przypadku gdy istnieją poważne zarzuty dotyczące szeroko rozpowszechnionego złego traktowania w państwie docelowym, władze krajowe mają szczególny obowiązek sprawdzenia, czy dana osoba byłaby narażona na rzeczywiste ryzyko traktowania sprzecznego z art. 3 Konwencji (zob. *mutatis mutandis Amerkhanov przeciwko Turcji*, skarga nr 16026/12, § 53, 5 czerwca 2018 r.). Trybunał zauważa, że ocena dokonana przez sądy krajowe nie obejmowała żadnej analizy najbardziej aktualnych informacji przedstawianych przykładowo przez organy Organizacji Narodów Zjednoczonych lub inne międzynarodowe organizacje rządowe lub pozarządowe na temat sytuacji w chińskich aresztach śledczych, do których to informacji sądy mogłyby łatwo dotrzeć, gdyby zdecydowały się zapoznać z nimi *proprio motu* (zob. *mutatis mutandis J.K. i Inni przeciwko Szwecji, op.cit.*, § 98).

70. Uwzględniając powyższe rozważania, Trybunał nie jest przekonany, że zarzuty skarżącego zostały należycie zbadane przez władze krajowe. W związku z tym Trybunał czuje się zmuszony przeanalizować, czy w przypadku ekstradycji skarżącego do Chin byłby on narażony na rzeczywiste ryzyko złego traktowania, o którym mowa w art. 3 Konwencji.

(ii) Badanie przez Trybunał zarzucanego ryzyka złego traktowania

71. Trybunał zauważa, że w przypadku ekstradycji skarżący zostałby objęty chińskim systemem penitencjarnym.

72. W świetle ogólnych zasad przedstawionych w par. 65–66 powyżej Trybunał musi zatem najpierw zbadać, czy samo umieszczenie skarżącego w chińskim areszcie śledczym narażałoby go na rzeczywiste ryzyko traktowania sprzecznego z art. 3 Konwencji. W tym celu Trybunał musi przeanalizować, czy w chińskim systemie penitencjarnym tortury i inne formy złego traktowania są tak szeroko rozpowszechnione, że można je utożsamiać z istnieniem ogólnej sytuacji przemocy. W związku z tym Trybunał skupi się na ogólnych warunkach panujących w aresztach śledczych i zakładach karnych tego państwa.

73. Trybunał powtarza, że jeżeli skarżący nie został jeszcze poddany ekstradycji, za czas istotny dla oceny ryzyka w państwie docelowym należy uznać moment rozpatrywania sprawy przez Trybunał (zob. *Chahal przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 22414/93, § 86, 15 listopada 1996 r.). Trybunał bierze zatem pod uwagę najnowsze dostępne materiały dotyczące tego kraju.

74. W tym względzie Trybunał stwierdza, że niektóre raporty dotyczące sytuacji w Chinach, o których mowa powyżej, pochodzą sprzed kilku lat (zob. par. 34–43). Jednakże ze względu na najwyraźniej ograniczoną współpracę rządu chińskiego z międzynarodowymi organami ochrony praw człowieka (zob. par. 38 i 75–76) Trybunał musi opierać się na dostępnych mu materiałach dotyczących tego kraju, w tym – wobec braku innych dowodów dostarczonych przez Rząd (zob. *mutatis mutandis J.K. i Inni przeciwko Szwecji*, *op.cit.*, § 98) – na raportach opublikowanych przez międzynarodowe i krajowe organizacje rządowe i pozarządowe. Oceniając wagę, jaką należy przypisać materiałom dotyczącym kraju i raportom, Trybunał będzie z uwagą rozważał źródło takich materiałów, w szczególności ich wiarygodność i obiektywizm, a także autorytet i reputację autora, powagę dochodzeń, w ramach których zostały opracowane, spójność wniosków, jak również to, na ile znajdują potwierdzenie w innych źródłach (zob. *Khasanov i Rakhmanov*, *op.cit.*, § 114).

75. Trybunał zauważa, że Chiny podpisały Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych (ICCPR), ale go nie ratyfikowały. W związku z tym, zarówno na podstawie międzynarodowego prawa zwyczajowego, jak i art. 18 Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów, ich obowiązki ograniczają się do powstrzymania się od działań, które mogłyby naruszyć przedmiot i cel tego paktu. Rząd chiński jest więc wyłączony z systemu sprawozdawczości Komitetu Praw Człowieka ONZ (KPC), a osoby fizyczne nie mogą składać skarg do KPC w związku z zarzutami naruszenia praw chronionych przez ICCPR.

76. W 1988 r. Chiny ratyfikowały Konwencję w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania; nie są jednak stroną protokołu fakultatywnego do Konwencji, w którym ustanowiono mechanizm skarg indywidualnych. Ponadto po ratyfikacji tej Konwencji Chiny oświadczyły, że nie uznają

przewidzianego w jej art. 20 uprawnienia Komitetu przeciwko Torturom do przeprowadzenia dochodzenia.

77. W konsekwencji nie jest możliwe, aby osoby, które twierdzą, że ich podstawowe prawa człowieka zostały naruszone, mogły skorzystać z jakiegokolwiek niezależnego mechanizmu ochrony międzynarodowej (por. *D.I. przeciwko Bułgarii*, skarga nr 32006/20, § 75, 14 grudnia 2021 r.) ani aby jakikolwiek niezależny organ międzynarodowy przeprowadził dochodzenie na miejscu w Chinach bez zaproszenia wystosowanego przez to państwo.

78. Trybunał odnotowuje ponadto, że pomimo pewnej poprawy w chińskim ustawodawstwie krajowym w zakresie zakazu tortur i zapobiegania im, nadal istnieje kilka istotnych niedociągnięć. Niezależnie od faktu, że nadal podnoszone są poważne zarzuty szeroko rozpowszechnionego stosowania tortur oraz niehumanitarnego i poniżającego traktowania w chińskich aresztach śledczych (zob. par. 36–44 powyżej), dane statystyczne dotyczące takich zdarzeń są zatajane przez władze chińskie i traktowane jako tajemnica państwowa, co uniemożliwia ustalenie ich skali. Nie jest zatem jasne, czy system nadzoru prokuratorów nad aresztami śledczymi jest skuteczny i czy zapewnia wystarczające gwarancje ochrony przed złym traktowaniem (zob. par. 32 powyżej).

79. W swoich Uwagach końcowych z dnia 12 grudnia 2008 r. dotyczących Chin, Komitet przeciwko Torturom wyraził głębokie zaniepokojenie „rutynowym i szeroko rozpowszechnionym stosowaniem tortur i złego traktowania wobec podejrzanych przebywających w policyjnych izbach zatrzymań, zwłaszcza w celu wymuszenia przyznania się do winy lub uzyskania informacji, które mają być wykorzystane w postępowaniu karnym” oraz „doniesieniami o nadużyciach w izbach zatrzymań, w tym o wysokiej liczbie zgonów, prawdopodobnie związanych z torturami lub złym traktowaniem” (zob. par. 35 powyżej). Komitet przeciwko Torturom zauważył ponadto, że klasyfikacja sprawy jako objętej ustawą o tajemnicy państwowej umożliwiała funkcjonariuszom odmówienie zatrzymanym lub aresztowanym dostępu do prawników, a więc podstawowego zabezpieczenia w zapobieganiu torturom (*ibid.*). W swoich Uwagach końcowych z dnia 3 lutego 2016 r. dotyczących Chin Komitet przeciwko Torturom wyraził zaniepokojenie powtarzającymi się doniesieniami wskazującymi, że praktyka tortur i złego traktowania jest nadal głęboko zakorzeniona w systemie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, który nadmiernie opiera się na przyznaniu się do winy jako podstawie skazania (zob. par. 36 powyżej). Trybunał zauważa ponadto, że specjalny sprawozdawca ONZ ds. tortur zaobserwował, iż „w Chinach tortury są nadal szeroko rozpowszechnione [...]” (zob. par. 37 powyżej). Jak donosi Amnesty International, prawnicy, którzy podnosili zarzuty stosowania tortur i próbowali doprowadzić do ich zbadania, często sami doświadczali tortur jako środka represji i odstraszenia (zob. par. 40 powyżej). O złym

traktowaniu i torturach osadzonych i więźniów informowały również Departament Stanu Stanów Zjednoczonych, Human Rights Watch i Freedom House (zob. par. 39 i 43–44 powyżej).

80. Trybunał wielokrotnie stwierdzał, że Konwencja nie ma być środkiem zobowiązującym Układające się Strony do narzucenia jej standardów innym państwom (zob. *Harkins i Edwards przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skargi nr 9146/07 i 32650/07, § 129, 17 stycznia 2012 r.). Jednakże w sytuacji gdy w ustawodawstwie krajowym w państwie docelowym istnieje wiele istotnych niedociągnięć, a w niezależnych raportach pochodzących z licznych źródeł podnoszone są zarzuty poważnych nadużyć, należy rozstrzygać wątpliwości na korzyść osoby ubiegającej się o ochronę (zob. *J.K. i Inni przeciwko Szwecji*, *op.cit.*, § 98).

81. Rząd stwierdził, że według władz chińskich skarżący po ekstradycji będzie przebywał w miejscu, w którym zagwarantowane będą wszystkie jego podstawowe prawa. Ponadto utrzymywał, że areszty śledcze są otwarte dla osób z zewnątrz i dziennikarzy, aby mogli oni zobaczyć panujące w nich warunki. Trybunał uznaje ten argument za nieprzekonujący. Zauważa, że władze chińskie w swoich pismach kierowanych do Sądu Okręgowego w Warszawie (zob. par. 9 powyżej) wspomniały o jednym areszcie śledczym (w Pekinie), do którego w 2012 r. pozwolono wejść dziennikarzom, podczas gdy skarżący miałby przebywać w Boluo – mieście oddalonym od Pekinu o ponad 2000 kilometrów. Ponadto w ostatniej dekadzie rząd chiński najwyraźniej ignorował wnioski o przeprowadzenie wizyt na miejscu wystosowywane przez przedstawicieli organizacji międzynarodowych (zob. par. 38 powyżej). Znacząco ogranicza to wiarygodność wspomnianych wyżej nieformalnych zapewnień o dostępności chińskich aresztów śledczych dla osób z zewnątrz oraz chińskich gwarancji dotyczących ochrony przed torturami i innymi formami złego traktowania. W świetle informacji zawartych w raportach opublikowanych przez Komitet przeciwko Torturom wydaje się wysoce nieprawdopodobne, aby członkowie społeczeństwa lub dziennikarze mieli prawo wstępu do chińskiego aresztu śledczego. W każdym razie, pomijając nieformalne gwarancje przedstawione przez władze chińskie, Rząd nie przedstawił żadnych dowodów na potwierdzenie tego stwierdzenia; o takim dowodzie nie wspomniały również sądy krajowe. Nie było też dostępu do żadnych informacji na temat rzeczywistych warunków przetrzymywania osób w areszcie śledczym w Boluo.

82. Trybunał zauważa ponadto, że Rząd uzyskał od władz chińskich jedynie nieformalne deklaracje, iż prawa człowieka przysługujące skarżącemu będą przestrzegane (zob. par. 9 powyżej). Odnotowuje, że Rząd nie wystąpił o żadne zapewnienia dyplomatyczne, które pozwoliłyby Trybunałowi ocenić, czy dawałyby one w praktyce wystarczającą gwarancję ochrony skarżącego przed ryzykiem złego traktowania (zob. *mutatis mutandis Khasanov i Rakhmanov*, *op.cit.*, § 101, oraz *Othman (Abu Qatada)*

przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, skarga nr 8139/09, §§ 187–189, ETPCz 2012).

83. W rezultacie, mając na uwadze stanowiska stron oraz wspomniane wyżej raporty opublikowane przez różne organy Organizacji Narodów Zjednoczonych, jak również przez międzynarodowe i krajowe organizacje rządowe i pozarządowe, do których Trybunał przywiązuje znaczną wagę (zob. *Sufi i Elmi*, *op.cit.*, § 231), Trybunał uznaje, że skalę tortur i innych form złego traktowania, które – jak wynika z wiarygodnych i konsekwentnych doniesień – są stosowane w chińskich aresztach śledczych i zakładach karnych (zob. par. 79 powyżej), można utożsamiać z istnieniem ogólnej sytuacji przemocy. Z tego względu skarżący jest zwolniony z wykazania konkretnych osobistych podstaw strachu; wystarczy, że zostanie ustalone, iż po ekstradycji zostanie umieszczony w areszcie śledczym lub zakładzie karnym (zob. *Khasanov i Rakhmanov*, *op.cit.*, § 96). Ponieważ nie budzi sporu fakt, że w przypadku wykonania nakazu ekstradycji skarżący zostałby umieszczony w areszcie śledczym w Chinach, Trybunał uznał za ustalone, iż skarżący byłby narażony na rzeczywiste ryzyko złego traktowania w przypadku przekazania go do tego państwa.

84. W związku z powyższym Trybunał orzeka, że ekstradycja skarżącego do Chin stanowiłaby naruszenie art. 3 Konwencji.

II. ZARZUCANE NARUSZENIE ART. 5 UST. 1 KONWENCJI

85. Skarżący zarzucił również na podstawie art. 5 ust. 1 Konwencji, że postępowanie dotyczące jego tymczasowego aresztowania w oczekiwaniu na ekstradycję było arbitralne i nadmiernie długie. Artykuł 5 ust. 1 stanowi:

„1. Każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego. Nikt nie może być pozbawiony wolności, z wyjątkiem następujących przypadków i w trybie ustalonym przez prawo:

f) zgodnego z prawem zatrzymania lub aresztowania osoby w celu zapobieżenia jej nielegalnemu wkroczeniu na terytorium państwa lub osoby, przeciwko której toczy się postępowanie o wydalenie lub ekstradycję”.

A. Dopuszczalność

1. Stanowiska stron

86. Rząd podniósł, że skarga na podstawie art. 5 ust. 1 lit. f Konwencji była niedopuszczalna z powodu niewyczerpania krajowych środków odwoławczych. Wskazał, że skarżący nie odwołał się ani od pierwszego postanowienia w przedmiocie zastosowania wobec niego tymczasowego aresztowania w oczekiwaniu na ekstradycję wydanego przez Sąd Okręgowy w Warszawie w dniu 8 sierpnia 2017 r. (zob. par. 20 powyżej), ani od postanowień przedłużających ten środek wydanych odpowiednio w dniach

12 stycznia, 13 kwietnia, 12 września 2018 r. i 12 lutego 2019 r. (zob. par. 23 powyżej).

87. Skarżący nie zgodził się w tej kwestii. Zauważył, że odwołał się od pierwszego postanowienia Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 14 września 2017 r. przedłużającego jego tymczasowe aresztowanie oraz kolejnego postanowienia tego sądu z dnia 12 stycznia 2018 r. Skarżący podniósł ponadto, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału (w szczególności *Marchowski przeciwko Polsce*, skarga nr 10273/02, § 54, 8 lipca 2008 r.) skarżący nie są zobowiązani do odwoływania się od każdego postanowienia przedłużającego ich tymczasowe aresztowanie.

2. Ocena Trybunału

88. W odniesieniu do skarg składanych na podstawie art. 5 ust. 3 Trybunał stwierdził już, że odwołanie od postanowienia w przedmiocie tymczasowego aresztowania, wniosek o zwolnienie (składany do prokuratora lub do sądu, w zależności od etapu postępowania) oraz odwołanie od postanowienia w przedmiocie przedłużenia tymczasowego aresztowania służą w prawie polskim temu samemu celowi – mają zapewniać kontrolę legalności tymczasowego aresztowania w każdym momencie postępowania (w tym postępowania ekstradycyjnego) oraz uzyskanie zwolnienia, jeżeli okoliczności danej sprawy nie uzasadniają już dalszego tymczasowego aresztowania (zob. między innymi *Wolf przeciwko Polsce*, skargi nr 15667/03 i 2929/04, § 78, 16 stycznia 2007 r., oraz *Gracki przeciwko Polsce*, skarga nr 14224/05, § 33, 29 stycznia 2008 r.). W sprawach, w których wydano liczne postanowienia w przedmiocie przedłużenia tymczasowego aresztowania skarżącego, wystarczy, że skarżący odwołał się od niektórych z nich, w tym od postanowienia wydanego w momencie, gdy długość tymczasowego aresztowania osiągnęła punkt krytyczny (zob. *Ruciński przeciwko Polsce*, skarga nr 33198/04, § 28, 20 lutego 2007 r.).

89. Trybunał uważa, że takie samo podejście należy przyjąć w sprawach, w których skarżący, powołując się na art. 5 ust. 1 lit. f, kwestionuje zgodność z prawem swojego aresztowania w oczekiwaniu na ekstradycję. Jest to szczególnie istotne, gdy – jak w niniejszej sprawie – skarżący podkreśla, że zarzucana arbitralność jego tymczasowego aresztowania ma związek z jego nieuzasadnioną długością.

90. W niniejszej sprawie skarżący przebywa w areszcie śledczym w oczekiwaniu na postępowanie ekstradycyjne od ponad czterech lat; tymczasowe aresztowanie było kilkakrotnie przedłużane. Skarżący odwołał się od czterech postanowień w przedmiocie przedłużenia tymczasowego aresztowania, w tym dwóch postanowień wydanych jako ostatnie (zob. par. 27–28 powyżej).

91. Z powyższego wynika, że skarga na gruncie art. 5 ust. 1 lit. f nie podlega odrzuceniu na podstawie art. 35 ust. 1 i 4 Konwencji z powodu

niewyczerpania krajowych środków odwoławczych. Trybunał zauważa ponadto, że skarga nie jest niedopuszczalna na żadnej innej podstawie. Należy ją zatem uznać za dopuszczalną.

B. Przedmiot skargi

1. Stanowiska stron

92. Skarżący twierdził, że władze polskie nie działały z należytą starannością, ponieważ był on tymczasowo aresztowany przez ponad trzy lata, a władze krajowe nie podjęły szybszych działań. Podniósł, że postępowanie mogło być przeprowadzone szybciej i że nie przyczynił się do żadnych opóźnień. Podkreślił również, że zastosowanie przez Trybunał środka tymczasowego nie oznaczało konieczności tymczasowego aresztowania skarżącego, a wydanie postanowienia w przedmiocie przedłużenia tymczasowego aresztowania zależało wyłącznie od władz krajowych.

93. Rząd podniósł, że o tymczasowym aresztowaniu skarżącego postanowiono w celu zapewnienia prawidłowego przebiegu postępowania ekstradycyjnego. Argumentował, że było to konieczne w świetle okoliczności sprawy skarżącego – w szczególności faktu, że wcześniej uciekał przed wymiarem sprawiedliwości, jego intensywnych podróży oraz środków finansowych, jakimi dysponował, a także w świetle możliwości swobodnego przekraczania granic krajowych w strefie Schengen.

94. Rząd utrzymywał ponadto, że postępowanie przed Sądem Okręgowym w Warszawie i Sądem Apelacyjnym w Warszawie trwało około roku – do dnia 26 lipca 2018 r. – i że jego długość była uzasadniona w szczególności potrzebą uzyskania dodatkowych informacji od władz chińskich (zob. par. 9 powyżej). W odniesieniu do okresu po tej dacie Rząd podkreślił, że ekstradycja skarżącego nie mogła mieć miejsca ze względu na obowiązek przestrzegania przez Rząd środka tymczasowego zaleconego przez Trybunał w dniu 12 września 2018 r. (zob. par. 14 powyżej). Wskazał też, że Minister Sprawiedliwości postanowił zawiesić wydanie decyzji o ekstradycji do czasu rozstrzygnięcia przez Trybunał przedmiotowej skargi.

95. Ponadto Rząd wskazał, że w treści postanowień w przedmiocie przedłużenia tymczasowego aresztowania skarżącego przedstawiono wyczerpujące uzasadnienie potrzeby ciągłego stosowania tego środka i nie było ono w żaden sposób arbitralne.

2. Ocena Trybunału

(a) Zasady ogólne

96. Trybunał przypomina, że art. 5 ust. 1 lit. f Konwencji nie wymaga, aby aresztowanie było racjonalnie uznane za konieczne – na przykład aby zapobiec ucieczce danej osoby lub popełnieniu przez nią przestępstwa. Każde

pozbawienie wolności, o którym mowa w drugim aspekcie art. 5 ust. 1 lit. f, będzie jednak uzasadnione tylko tak długo, jak długo trwa postępowanie deportacyjne lub ekstradycyjne. Jeżeli takie postępowanie nie będzie prowadzone z należytą starannością, tymczasowe aresztowanie przestanie być dopuszczalne na podstawie art. 5 ust. 1 lit. f (zob. *Chahal, op.cit.*, § 113, oraz *A. i Inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* [WI], skarga nr 3455/05, § 164, ETPCz 2009).

97. Pozbawienie wolności na podstawie art. 5 ust. 1 lit. f Konwencji musi być „zgodne z prawem”. Tam, gdzie w grę wchodzi „zgodność z prawem” pozbawienia wolności (w tym pytanie, czy zastosowano „tryb ustalony przez prawo”), Konwencja odwołuje się zasadniczo do prawa krajowego i ustanawia obowiązek dostosowania się do materialnych i proceduralnych zasad prawa krajowego. Nie wystarczy jednak sama zgodność z prawem krajowym. Artykuł 5 ust. 1 wymaga dodatkowo, aby każde pozbawienie wolności było zgodne z celem ochrony jednostki przed arbitralnością (*A. i Inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* [WI], § 164, z przytoczonymi w wyroku odesłaniami). Podstawową zasadą jest, że żadne aresztowanie, które jest arbitralne, nie może być zgodne z art. 5 ust. 1, a pojęcie „arbitralności” w kontekście art. 5 ust. 1 wykracza poza brak zgodności z prawem krajowym, tak więc pozbawienie wolności może być zgodne z prawem w zakresie prawa krajowego, ale nadal arbitralne, a zatem sprzeczne z Konwencją (zob. na przykład *Saadi przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* [WI], skarga nr 13229/03, § 67 i nast., ETPCz 2008). Aby uniknąć uznania za arbitralne aresztowania, o którym mowa w art. 5 ust. 1 lit. f, musi być ono zastosowane w dobrej wierze; musi zachodzić ścisły związek z podstawą aresztowania, na którą powołuje się Rząd; miejsce i warunki aresztowania powinny być odpowiednie; a długość aresztowania nie powinna przekraczać długości rozsądnie wymaganej dla założonego celu (zob. *Rustamov przeciwko Rosji*, skarga nr 11209/10, § 150, 3 lipca 2012 r., oraz *Al Husin przeciwko Bośni i Hercegowinie* (skarga nr 2), skarga nr 10112/16, § 97, 25 czerwca 2019 r.).

(b) Zastosowanie powyższych zasad w niniejszej sprawie

98. Skarżący został zatrzymany w dniu 6 sierpnia 2017 r. i pozostaje tymczasowo aresztowany. Strony nie kwestionowały, że tymczasowe aresztowanie zastosowano w celu dokonania ekstradycji z Polski i mieściło się ono w zakresie art. 5 ust. 1 lit. f Konwencji.

99. Trybunał zauważa, że łączną długość tymczasowego aresztowania skarżącego można podzielić na dwa okresy. Pierwszy okres trwał niecały rok i miał miejsce między 6 sierpnia 2017 r. (data zatrzymania skarżącego) a 26 lipca 2018 r. (data wydania przez Sąd Apelacyjny w Warszawie postanowienia w tej sprawie). Z okresem tym wiąże się przede wszystkim fakt, że jednocześnie toczyły się dwa postępowania – ekstradycyjne i w sprawie udzielenia azylu. Postępowania te były prowadzone przez władze

z należytą starannością, a Trybunał nie może stwierdzić w tym czasie żadnych długich okresów beczynności zawinionych przez państwo.

100. Tego samego nie można jednak powiedzieć w odniesieniu do okresu od 26 lipca 2018 r. do chwili obecnej. Rząd zapewnił, że okres ten wynikał głównie ze środka tymczasowego zaleconego przez Trybunał na podstawie art. 39 Regulaminu Trybunału w dniu 12 września 2018 r., ponieważ środek ów uniemożliwił Ministrowi Sprawiedliwości wydanie decyzji o ekstradycji. Trybunał zauważa, że Rząd jednocześnie twierdził, iż postępowanie krajowe nie zostało jeszcze zakończone, ponieważ sprawa dotycząca zgodności z prawem ekstradycji skarżącego toczy się przed Sądem Najwyższym (zob. par. 46 powyżej).

101. Trybunał powtarza w tym zakresie, że Układające się Strony są zobowiązane na podstawie art. 34 Konwencji do przestrzegania środków tymczasowych zaleconych na podstawie art. 39 Regulaminu Trybunału (zob. *Mamatkulov i Askarov przeciwko Turcji* [WI], skargi nr 46827/99 i 46951/99, §§ 99–129, ETPCz 2005-I). Jednakże wdrożenie środka tymczasowego w następstwie zalecenia przez Trybunał państwu-Stronie, że pożądane byłoby, aby dana osoba nie wracała do określonego kraju, nie ma samo w sobie żadnego wpływu na to, czy pozbawienie wolności, któremu dana osoba może podlegać, jest zgodne z art. 5 ust. 1 (zob. *Gebremedhin [Gaberamadhien] przeciwko Francji*, skarga nr 25389/05, § 74, ETPCz 2007-II). Z jednej strony zastosowanie przez Trybunał środka tymczasowego nie musi wiązać się z tymczasowym aresztowaniem, które może być stosowane jedynie w ścisłej zgodności z prawem krajowym i po rozważeniu alternatywnych rozwiązań (zob. *Keshmiri przeciwko Turcji* (skarga nr 2), skarga nr 22426/10, § 34, 17 stycznia 2012 r., oraz *Al Husin, op.cit.*, § 68). Z drugiej strony, jeżeli – jak w niniejszej sprawie – postępowanie ekstradycyjne jest nadal w toku, fakt zalecenia środka tymczasowego nie może zwolnić pozwanego Rządu z obowiązku prowadzenia tego postępowania z taką samą należytą starannością, jaka powinna cechować wszystkie postępowania ekstradycyjne wiążące się z aresztowaniem, o którym mowa w art. 5 ust. 1 lit. f Konwencji.

102. W tym kontekście Trybunał zauważa, że postępowanie ekstradycyjne w sprawie skarżącego nie zostało zawieszone ze względu na zalecony przez Trybunał środek tymczasowy. Wręcz przeciwnie, w momencie zastosowania środka Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się już o akta sprawy skarżącego, aby móc rozważyć możliwość wniesienia w imieniu skarżącego skargi kasacyjnej (zob. par. 13 powyżej). Skargę kasacyjną złożono prawie osiem miesięcy później, w dniu 7 maja 2019 r. Sąd Najwyższy przeprowadził rozprawę w sprawie skarżącego i wydał wyrok w dniu 1 października 2020 r. (czyli po roku i czterech miesiącach; zob. par. 16 powyżej). W konsekwencji bezpodstawny jest argument Rządu, że tymczasowe aresztowanie skarżącego po dniu 12 września 2018 r. wynikało głównie z zastosowania środka tymczasowego wskazanego przez

Trybunał na podstawie art. 39. Trybunał zauważa, że ostateczny wyrok Sądu Najwyższego został wydany dwa lata po zaleceniu środka tymczasowego. W momencie wydania wyroku przez Sąd Najwyższy tymczasowe aresztowanie skarżącego trwało już przez znaczny okres (mianowicie trzy lata i dwa miesiące).

103. W świetle powyższego Trybunał stwierdza, że władze krajowe nie działały z należytą starannością i nie zapewniły, by długość tymczasowego aresztowania skarżącego nie przekraczała czasu, który mógł być racjonalnie wymagany dla osiągnięcia zamierzonego celu.

104. W konsekwencji, mając na uwadze charakter postępowania ekstradycyjnego, którego celem jest zapewnienie, aby ściganie skarżącego było prowadzone w innym państwie, a także nieuzasadnioną opieszałość polskiego postępowania, Trybunał stwierdza, że tymczasowe aresztowanie skarżącego nie było „zgodne z prawem” w rozumieniu art. 5 ust. 1 lit. f Konwencji, a zatem doszło do naruszenia tego postanowienia.

III. ZARZUCANE NARUSZENIE ART. 6 UST. 1 KONWENCJI

105. Powołując się na art. 6 ust. 1 Konwencji, skarżący zarzucił, że gdyby miał być sądzony w Chinach, byłby narażony na rzeczywiste ryzyko rażącej odmowy dostępu do wymiaru sprawiedliwości.

Artykuł 6 w stosownej części stanowi:

„Każdy ma prawo do sprawiedliwego [...] rozpatrzenia jego sprawy [...] przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzyganiu o [...] zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej”.

106. Trybunał stwierdził powyżej, że ekstradycja skarżącego do Chin spowodowałaby naruszenie art. 3 Konwencji (zob. par. 84 powyżej). W świetle powyższego Trybunał uważa, że nie ma potrzeby badania, czy w niniejszej sprawie doszłoby również do naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji.

IV. ARTYKUŁ 39 REGULAMINU TRYBUNAŁU

107. Zgodnie z art. 44 ust. 2 Konwencji niniejszy wyrok stanie się ostateczny a) gdy strony oświadczą, że nie będą składać wniosku o przekazanie sprawy do Wielkiej Izby, lub b) po upływie trzech miesięcy od daty wydania wyroku, jeżeli nie złożono wniosku o przekazanie sprawy do Wielkiej Izby, lub (c) gdy skład orzekający Wielkiej Izby odrzuci wniosek o przekazanie jej sprawy w trybie art. 43 Konwencji.

108. Trybunał uważa, że zalecenia sformułowane w stosunku do Rządu na podstawie art. 39 Regulaminu Trybunału (zob. par. 14 powyżej) muszą pozostać w mocy do czasu, aż niniejszy wyrok stanie się ostateczny, lub do wydania przez Trybunał kolejnego rozstrzygnięcia w tym zakresie.

V. ZASTOSOWANIE ART. 41 KONWENCJI

109. Artykuł 41 Konwencji stanowi:

„Jeżeli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej protokołów, oraz jeżeli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi taka potrzeba, o przyznaniu słusznego zadośćuczynienia pokrzywdzonej stronie”.

A. Szkody

110. Skarżący domagał się kwoty 60 000 euro (EUR) tytułem szkody majątkowej (z uwagi na zarobki utracone w okresie tymczasowego aresztowania) oraz kwoty 50 000 EUR tytułem szkody niemajątkowej.

111. Rząd podniósł, że kwoty wskazane przez skarżącego są nadmierne i nieuzasadnione.

112. Trybunał stwierdza, że skarżący nie przedstawił żadnych dowodów na poparcie swoich twierdzeń w odniesieniu do zarzucanej szkody majątkowej; dlatego też oddała to roszczenie. Z drugiej strony zasądza na rzecz skarżącego kwotę 6 000 EUR tytułem szkody niemajątkowej, powiększonej o wszelkie należne podatki.

B. Koszty i wydatki

113. Skarżący dochodził również kwoty 12 600 EUR z tytułu kosztów i wydatków poniesionych przed sądami krajowymi. Nie domagał się żadnych kwot tytułem kosztów i wydatków poniesionych przed Trybunałem, gdyż pełnomocnik reprezentował go *pro publico bono*.

114. Rząd podniósł, że wszelkie roszczenia dotyczące kosztów postępowania ekstradycyjnego były przedwczesne, ponieważ postępowanie to było nadal w toku, a sądy krajowe miały dopiero rozstrzygnąć o jego kosztach.

115. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału skarżącemu przysługuje prawo do zwrotu poniesionych kosztów i wydatków jedynie wówczas, gdy wykazał, że były one rzeczywiście i koniecznie poniesione oraz że są uzasadnione co do wysokości. W przedmiotowej sprawie, mając na uwadze posiadane dokumenty oraz powyższe kryteria, Trybunał uznaje za uzasadnione zasądzić kwotę 12 600 EUR tytułem zwrotu kosztów i wydatków poniesionych w postępowaniu przed sądami krajowymi, powiększoną o wszelkie należne podatki, jakie mogą zostać naliczone skarżącemu.

C. Odsetki za zwłokę

116. Trybunał uznaje za słuszne wyznaczenie wysokości stopy odsetek za zwłokę na podstawie marginalnej stopy procentowej Europejskiego Banku Centralnego powiększonej o trzy punkty procentowe.

Z TYCH PRZYCZYN TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE

1. *uznaje* skargę za dopuszczalną;
2. *orzeka*, że w przypadku wydania skarżącego władzom Chińskiej Republiki Ludowej doszłoby do naruszenia art. 3 Konwencji;³
3. *orzeka*, że doszło do naruszenia art. 5 ust. 1 Konwencji;
4. *orzeka*, że nie ma potrzeby rozpatrywania skargi na podstawie art. 6 ust. 1 Konwencji;
5. *postanawia* o dalszym stosowaniu środka tymczasowego zaleconego Rządowi na podstawie art. 39 Regulaminu Trybunału w dniu 12 września 2018 r. do czasu, aż niniejszy wyrok stanie się ostateczny, lub do czasu wydania innej decyzji;
6. *uznaje*
 - (a) że pozwane państwo winno, w terminie trzech miesięcy od daty, w której niniejszy wyrok stanie się ostateczny, zgodnie z art. 44 ust. 2 Konwencji, uiścić na rzecz skarżącego następujące kwoty, przeliczone na walutę pozwanego państwa według kursu obowiązującego w dniu płatności:
 - (i) 6 000 EUR (sześć tysięcy euro), plus wszelkie należne podatki, tytułem zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową;
 - (ii) 12 600 EUR (dwanaście tysięcy sześćset euro), plus wszelkie należne od skarżącego podatki, tytułem poniesionych kosztów i wydatków;
 - (b) że od upływu wyżej wskazanego terminu trzech miesięcy aż do momentu uregulowania należności, należne będą odsetki zwykłe od określonych powyżej kwot, naliczone według stopy równej marginalnej stopie procentowej Europejskiego Banku Centralnego obowiązującej w tym okresie, powiększonej o trzy punkty procentowe;

³ Sprostowano w dniu 6 czerwca 2023 r.: słowo „Chinom” zastąpiono „władzom Chińskiej Republiki Ludowej”.

WYROK W SPRAWIE LIU PRZECIWKO POLSCE

7. *oddala* w pozostałej części roszczenia skarżącego o słuszne zadośćuczynienie.

Sporządzono w języku angielskim i obwieszono pisemnie w dniu 6 października 2022 r., zgodnie z art. 77 ust. 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Liv Tigerstedt
z-czyni kanclerza

Marko Bošnjak
przewodniczący